

Ja ťa naučím bangladéštinu,
ty mňa naučíš po taliansky.

**Inšpirácie na prácu
s deťmi s odlišným
materinským jazykom
v ranom detstve**

Zborník z vedecko-odborného seminára

Zuzana Danišková (Ed.)

Pedagogická fakulta
Trnavskej univerzity v Trnave

2020

Inšpirácie na prácu s deťmi s odlišným materinským jazykom v ranom detstve

Zborník z vedecko-odborného seminára

Dátum a čas konania: 23. január 2020, 13.00

Miesto konania: Trnava, Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave,
Priemyselná 4, miestnosť 2P1

Forma účasti: prezenčná (seminár)

Editor: Mgr. Zuzana Danišková, PhD.

Recenzenti: Mgr. Zuzana Hirschnerová, PhD.

Mgr. Júlia Choleva, PhD.

Jazyková úprava: Mgr. Lenka Haluzová

Typografická úprava: Mgr. Ing. Roman Horváth, PhD.

© 2020 Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

ISBN 978-80-568-0326-4

Seminár je výstupom projektu s názvom *Deti utečencov na Slovensku : Konkrétne výzva pre globálno-rozvojové vzdelávanie.*

9

788056

803264

Obsah

Predhovor	5
Dieťa s odlišným materinským jazykom v slovenskej legislatíve	
<i>Zuzana Bánovčanová</i>	6
Práca s rodičom ako predpoklad úspechu začlenenia dieťaťa s OMJ	
<i>Zuzana Danišková</i>	12
Jazyková podpora pre deti s odlišným materinským jazykom	
<i>Markéta Filagová</i>	19
Pohybová aktivita a šport ako podpora integrácie detí s odlišným materinským jazykom	
<i>Dana Masaryková</i>	39
Prílohy	
Užitočné informácie pre MŠ a rodičov detí s odlišným materinským jazykom	48

Predhovor

Slovenská republika sa vyprofilovala ako národný štát s väčšinovým slovenským obyvateľstvom, ktoré spolunažíva s niekoľkými menšinami. Tieto menšiny sú zväčša tvorené národnostnými alebo etnickými skupinami, ktoré na území dnešného štátu dlhodobo žili. Ráz národného štátu je udržiavaný aj pomerne konzervatívnou imigračnou politikou, za ktorú býva krajina často kritizovaná. Napriek tomu sa tu objavujú migranti, utečenci, ale aj azylanti, ktorí sa stretávajú s rôznorodou podporou, ale aj s mnohými bariérami – tá jazyková je zrejme najvypuklejšia. Učenie sa cudzieho/nového jazyka vyžaduje najskôr schopnosť komunikovať na bežnej úrovni a neskôr znalosť takej úrovne, ktorá umožňuje vzdelávať sa v tomto jazyku. Zvládnuť dennodenné situácie je ľahšie a kratšie – trvá od šiestich mesiacov do dvoch rokov.

V špecifickej situácii sú v tomto prípade deti, ktoré musia zvládať, ak sú povinné nastúpiť v našej krajine do školy, druhý jazyk na akademickej úrovni – je to základným predpokladom školskej úspešnosti.

V našom pedagogickom prostredí sme sa rozhodli zamerať pozornosť práve na skupinu detí, ktoré neovládajú oficiálny štátny jazyk, ale nie sú ešte ani v systéme povinného vzdelávania. Rozhodli sme sa preskúmať podmienky a situáciu týchto detí v materských školách a modifikovať tie produktívne prístupy, ktoré je možné použiť aj v našich podmienkach bez systematickej centrálnej alebo mimovládnej podpory.

Snahou uskutočneného seminára bolo prispieť do diskusie v situácii, keď sa v triede materskej školy objaví dieťa, ktoré nehovorí, resp. má ťažkosti so slovenským jazykom, pretože to nie je jeho materinský jazyk. Obsahová štruktúra seminára reflektovala kľúčové oblasti naviazané na jeho začlenenie a rozvoj jazyka. Jednotlivé príspevky sú teoreticky ukotvené v poznatkoch už existujúcich výskumov, pričom ponúkajú prehľad o reálnych spôsoboch, ktoré sa objavujú v zahraničných inštitúciách a vychádzajú z týchto teoretických rámcov.

Publikácia sumarizuje rôznorodé námety, ktoré slúžia ako pomôcka nielen v prípade práce s deťmi, ale reflektuje aj nekomfortnú situáciu rodiča. Ponúka prehľad súčasného východiskového stavu a situácie, ktorá s deťmi s odlišným materinským jazykom súvisí. Tematizuje spôsoby zapojenia rodičov, ktoré v mnohých prípadoch vychádzajú z lingvistických paradigiem. Tento príspevok nesleduje jazykové vzdelávanie samotných detí, ale pozornosť je zameraná na vytvorenie pozitívnej klímy v inštitúcii, do ktorej rodina prichádza po často nedobrovoľnom opustení svojej domovskej krajiny.

Príspevok s názvom *Jazyková podpora detí s odlišným materinským jazykom* ponúka možnosti, ako postupovať v prípade, že sa v triede nachádza dieťa s iným materinským jazykom ako je slovenčina, ako posilniť alebo podnietiť učenie sa tohto jazyka. Ponúkané námety postupujú od každodenných situácií až po systematickú možnosť ponúknuť dieťaťu jazykový kurz.

Posledný príspevok *Pohybová aktivita a šport ako podpora integrácie detí s odlišným materinským jazykom* tematizuje neverbálny prejav, ktorý môže slúžiť na integráciu detí do samotného kolektívu, ale aj ako možnosť posilniť samotné jazykové vzdelávanie neformálnym a nenúteným, spontánnym spôsobom pri hre alebo športových aktivitách.

Súčasťou vydávanej publikácie sú aj rôzne jazykové verzie sumáru, ktorý obsahuje potrebné informácie o fungovaní a systéme inštitúcií predškolských zariadení.

Zuzana Danišková

Dieťa s odlišným materinským jazykom v slovenskej legislatíve

Zuzana Bánovčanová

Úvod

Na úvod považujeme za dôležité utriediť si množstvo používaných pojmov¹, pretože najmä vplyvom médií dochádza často k ich dezinterpretácii a nesprávnemu používaniu. Tieto prezentujú množstvo označení spojených s cudzincami, ktoré laicky nerozlišujeme, a následne častokrát stereotypizujeme motívy cudzincov dostať sa do našej krajiny s cieľom čerpať (zdanlivé) výhody. **Migrantom** je však človek, ktorý sa rozhodol premiestňovať po svete dobrovoľne z rôznych dôvodov (napr. štúdium, cestovanie za časťou rodiny, hľadanie práce). Migrantov však nesprávne stotožňujeme práve s utečencami (resp. všetkých migrantov označujeme utečencami). **Utečenec** je človek, ktorý nemá na výber, k migrácii je donútený, pretože môže byť vo svojej krajine prenasledovaný alebo čelí vojnovej situácii, ktorá ohrozuje jeho život. **Azylant** je pojem, ktorý používa slovenská legislatíva na pomenovanie utečencov. Ak si pozrieme štatistiky Ministerstva vnútra SR, za rok 2019 sa o udelenie azylu v SR usilovalo 208 azylantov, pričom azyl bol udelený k novembru 2019 štyrom a doplnková ochrana bola poskytnutá šiestnástim osobám.

Na deti utečencov a často aj tzv. **maloletých bez sprievodu** (deti vo veku do 18 rokov bez rodičov alebo sprevádzajúcej osoby zodpovednej za ich výchovu) sa však vzťahuje na našom území legislatíva, ktorá pochádza z dielne ministerstva vnútra, ale aj všetkých rezortov krajiny – to znamená, že ak sú vo veku plnenia povinnej školskej dochádzky, tieto musia navštevovať školu.

Do škôl a aj predškolských zariadení sa dostávajú deti utečencov, maloletí bez sprievodu, deti cudzincov s povoleným pobytom v SR, ale aj deti, ktoré do žiadnej z vyššie uvedených skupín zaradiť nevieme, avšak nehovoria po slovensky, resp. slovenčina nie je ich materinským jazykom. Preto by sme sa po vzore zahraničných skúseností pokúsili do nášho pedagogického diskurzu priniesť (napr. v Českej republike bežne zaužívaný) komplexný pojem **deti s odlišným materinským jazykom (OMJ)**, pretože obsah tohto pojmu je podľa nášho názoru reprezentatívnejší. Pojem dieťa s odlišným materinským jazykom zastrešuje oveľa heterogénnejšiu skupinu detí, ktoré môžu byť aj občanmi SR; pretože môže ísť o deti z migrantských rodín so slovenským občianstvom, deti krajanov, ktorí sa vracajú späť na Slovensko po dlhodobom pobyte v zahraničí, deti z bilingválnych rodín, kde dominuje iný než slovenský jazyk a pod. Z tohto dôvodu ich nemôžeme právne nazývať deťmi cudzincov alebo cudzincami. Tento pojem sa môže zdať ťažšie legislatívne uchopiteľný, avšak na pedagogické účely sa zdá byť veľmi užitočným.

Ak za materinský jazyk považujeme slovenčinu, pojmom zastrešujeme všetky deti, ktoré po slovensky nehovoria a slovenčine nerozumejú, resp. sa nachádzajú v situácii, kedy je slovenčina ich druhým jazykom. Slovenčina ako druhý jazyk znamená, že dieťa sa v bežnej komunikácii

¹ Na ozrejmienie pojmov vychádzame z informačného letáku, ktorý vydal **Migračný úrad MV SR** v roku 2018, dostupný na stránkach MV SR: (<https://www.minv.sk/?tlacove-spravy&sprava=k-problematike-migracie-a-azylu-vydal-migracny-urad-zaujimavy-infoletak>).

v predškolskom alebo školskom zariadení dorozumie po slovensky, avšak primárne používa iný materinský jazyk ako je slovenčina.

Na tomto mieste treba podotknúť, že sa stretávame s rôznymi pojmami, ktoré majú ambíciu terminologicky zastrešiť túto skupinu detí – napr. Gažovičová (2011) uvádza tri základné pojmy: deti cudzincov (bez štátneho občianstva), deti migrantov (deti migrujúce spolu s rodičmi, ale aj maloletí bez sprievodu) a deti s migrantským pôvodom (deti alebo rodičia týchto detí, pochádzajú z inej krajiny a iného kultúrneho a jazykového prostredia, ale už získali občianstvo). Všetky tieto charakteristiky možno na naše účely zastrešiť pojmom dieťa s odlišným materinským jazykom.

1 „Iné“ deti vo vzdelávacom systéme

Ak by sme sa chceli pozrieť na zastúpenie detí s OMJ v našom systéme, vieme nasledujúce:

Slovenská republika si vypracováva plán migračnej politiky (súčasný je do roku 2020) priebežne spolu so *Súhrnnou správou o stave plnenia úloh, zámerov a cieľov migračnej politiky* (posledná je za rok 2018). Podľa tejto správy bolo v materských školách v školskom roku 2018/2019 **761** detí cudzincov (spolu v štátnych, súkromných aj cirkevných MŠ). Najviac, **520** detí cudzincov, bolo umiestnených v štátnych MŠ. Na porovnanie, v rovnakom školskom roku bolo v základných školách **2 682** detí cudzincov, z toho **2 072** na štátnych základných školách. Môžeme tak vidieť, že tieto deti sa dostávajú práve do štátnych, nie súkromných škôl. Preto je nevyhnutná podpora (nie len metodická) učiteľov a riaditeľov štátnych škôl.

Tieto počty v MŠ a ZŠ však odzrkadľujú len počet detí cudzincov, tak ako ich definuje zákon (zákon č. 245/2008 Z. z., § 146, ods. 1), ktorý hovorí o:

- osobách, ktoré sú občanmi iného štátu, alebo osobách bez štátnej príslušnosti s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky,
- žiadateľoch o udelenie azylu na území Slovenskej republiky podľa osobitného predpisu,
- Slovákoch žijúcich v zahraničí,
- žiadateľoch o azyl alebo o doplnkovú ochranu podľa zákona o azyle,
- maloletých cudzincov, ktorí sa nachádzajú na území Slovenskej republiky bez zákonného zástupcu.

Do štatistiky tak nie sú zaradené deti, ktoré majú slovenské štátne občianstvo, avšak bojujú s ťažko prekonateľnou jazykovou bariérou – majú veľké problémy pri komunikácii v slovenčine. Tento jazyk totiž neovládajú, resp. ho ovládajú len na veľmi nízkej úrovni.

Do tejto skupiny detí by sme mohli zaradiť aj rómske deti. Vyrastajú v prostredí s odlišným materinským jazykom a vo verejnej komunikácii sa stretávajú so slovenčinou, ktorá je ich druhým jazykom. Príklad rómskych detí je ešte komplikovanejší, pretože sú minoritnou skupinou na Slovensku, etnikom, ktoré nemalo pri svojej migrácii a integrácii možnosti rozvíjať svoj materinský jazyk. Rómske deti tak majú dvojakú jazykovú bariéru, s ktorou zápasia v každodennej realite. Naším pôvodným zámerom nebolo venovať sa problematike jazykového vzdelávania Rómov, ale počas hľadania zdrojov podpory a definovania detí s OMJ sme si uvedomili, že náš zámer bude slúžiť aj pre nich a ich učiteľov.

Počas návštev niekoľkých slovenských materských škôl sme si uvedomili, že celkové počty detí, ktoré nehovoria slovenským jazykom, sú pre konkrétne zariadenia a konkrétne učiteľky nepodstatné, nemajú pre nich žiadnu výpovednú hodnotu. Ak sa totiž v triede objaví takéto dieťa, resp. sa koncentruje na jednom mieste menší počet detí, práca v ňom sa stáva oveľa náročnejšou bez ohľadu na ich absolútne plošné počty.

2 Akú podporu ponúkame?

Pre deti nehovoriace slovenským jazykom sa stáva kameňom úrazu ich školská úspešnosť. Nebudeme prví, ktorí zdôrazňujú slabšiu účinnosť a efektívnosť súčasných opatrení, resp. pravidiel. No na druhej strane je dôležité si uvedomiť, že Slovensko nemá s touto oblasťou bohaté skúsenosti, nie je ani vystavené obrovským počtom prichádzajúcich, ktorí neovládajú náš jazyk a musia sa v ňom vzdelávať. Nechceme tým ospravedlniť súčasný stav, no je potrebné ho vnímať z nadhľadu a v kontexte reality, nielen floskulovito opakovať kritiku optikou rôznych postmoderných ideológií.

Dieťa, ktoré nastúpi na povinnú školskú dochádzku, dostáva nasledujúcu opateru:

Systematická podpora vzdelávania detí cudzincov je len na úrovni jazykovej podpory formou vzdelávacích kurzov, ktoré sú určené najmä pre dospelých a deti vo veku od 6 rokov. Keďže legislatíva tieto deti nazýva ako deti cudzincov, podpora je poskytovaná len deťom, ktoré spadajú do vyššie (v odrážkach) uvedených definícií.

Realita podľa slov mnohých riaditeľiek základných škôl však vyzerá niekedy inak, ako to umožňuje zákon. Stáva sa totiž, že sa jazykové kurzy neotvárajú z dôvodu malých počtov detí alebo dospelých, pretože nie sú rentabilné. Školy sa snažia túto situáciu vykrývať napríklad vzdelávacími poukazmi, ktoré dieťa využije v jazykovom „krúžku.“

Ďalším opatrením, ktoré dočasne chráni dieťa, je aplikácia pravidla jeho nehodnotenia počas dvoch po sebe idúcich klasifikačných období. Je ťažké hodnotiť, či je táto doba dostatočnou, problémom je skôr situácia, na ktorú upozorňujú odborníci venujúci sa slovenčine ako druhému jazyku. Pomerne často opakujú, že mnohé jazykové nuansy či gramatické javy predstavujú záťaž, resp. neprekonateľnú bariéru – príkladom zo školského prostredia je situácia, kedy dieťa s OMJ musí písať diktát rovnaký ako dieťa so slovenským materinským jazykom.

Okrem týchto krokov školy často praktizujú opatrenie, kedy sú žiaci s OMJ zaradovaní do nižších ročníkov. Je nám všetkým zrejماً miera frustrácie dieťaťa, ktoré nerozumie jazyku školy, umocnená ešte bezmocnosťou chodiť do triedy s nerovesníkmi. Táto prax čelí kritike oprávnene, pretože zaradenie do nižšieho ročníka predsa negarantuje používanie menšej slovnej zásoby, jednoduchšieho alebo menej formálneho jazyka.

Ako funkčnejšiu alternatívu navrhujú mnohé riaditeľky takú prax, kedy by dieťa s OMJ navštevovalo v škole, napr. počas jedného roka, iba jazykový kurz obohatený dochádzkou, napríklad na výchovné predmety. Táto prax funguje vo viacerých krajinách, dokonca sa stretávame s takou praxou, kedy je dieťaťu umožnené rozvíjať aj svoj materinský jazyk, pretože proces rozvoja všetkých jazykov je v tomto prípade paralelným procesom (mnohé deti s OMJ sú troj- až štvorjazyčné).

Ak obrátíme pozornosť na sektor, ktorému sme sa chceli v tejto publikácii venovať prioritne, tak sa od roku 2021 môžu učiteľky materských škôl stretávať s rovnakou situáciou ako učiteľky základných

škôl. Povinná školská dochádzka, ako sme spomínali, je povinnou aj pre deti cudzincov, a podľa školského zákona (245/2008 Z. z. § 146, ods. 2) sa im výchova a vzdelávanie, ubytovanie a stravovanie v školách poskytuje za tých istých podmienok ako občanom Slovenskej republiky. Keďže sa materská škola stáva od roku 2021 povinnou pre všetky deti jeden rok pred nástupom do základnej školy, začnú sa tu objavovať aj deti s OMJ, ktoré doteraz materskú školu nemuseli navštevovať.

Vzdelávanie detí cudzincov je teda ukotvené v školskom zákone a metodicky by mal byť tento proces zastrešený *Štátnym pedagogickým ústavom*. Na internetových stránkach ústavu existuje samostatná sekcia venovaná vzdelávaniu detí cudzincov, v ktorej nájdeme *Informačno-metodický materiál pre pedagógov vzdelávajúcich deti z rôzneho multikultúrneho prostredia* (Žáčková, Vladová, 2005). Tento dokument by mal byť podľa názvu metodickým materiálom určeným predovšetkým pedagógom základných škôl. Hoci sa neopiera o súčasne platnú legislatívu a vychádza z princípov multikultúrnej výchovy, môže byť nápomocný pedagógom aj v súčasnosti (po takmer 15 rokoch od vydania publikácie), avšak jeho implementácia nie je možná v MŠ.

ŠPÚ zverejnilo aj metodické pokyny k základnému a rozširujúcemu kurzu slovenského jazyka², tieto sú však určené pre vekové skupiny 6 – 10 rokov a 11 – 16 rokov. Ďalšie metodické odporúčania k jazykovému kurzu (z roku 2014) sú rovnako pre deti 6 – 15 rokov.

Tieto jazykové kurzy (kurzy základov slovenského jazyka a rozširujúce kurzy SJ) odborne a finančne zabezpečuje *Ministerstvo vnútra SR* (podľa školského zákona) a vzdelávanie pedagogických zamestnancov, ktorí vzdelávajú deti cudzincov, odborne, organizačne, metodicky a finančne zabezpečuje *Ministerstvo školstva vedy výskumu a športu SR*. V metodických pokynoch na tento školský rok (2019/2020) odporúča *MŠVVaŠ* používať pri vzdelávaní detí cudzincov dostupnú príručku na stránke MPC *Slovenčina ako cudzí jazyk*. Podľa tohto metodického pokynu „jazykové kurzy pre deti cudzincov zabezpečujú organizačne a finančne *OŠ OÚ* na základe žiadosti zriaďovateľa.“ V spolupráci s *Úradom vysokého komisára OSN pre utečencov* (UNHCR) a následne prostredníctvom MPC sa budú uskutočňovať vzdelávacie aktivity pre učiteľov, ktoré sú zamerané na utečencov, azyl a migráciu. UNHCR poskytlo SR metodické materiály pre učiteľov a pre žiakov vo veku 6 – 9 rokov a 9 – 12 rokov (tie sú dostupné na stránke UNHCR).

Štát teda deťom cudzincov zabezpečuje výchovu a vzdelávanie tak ako občanom SR, navyše im poskytuje jazykovú podporu v podobe kurzov slovenského jazyka ako jazyka cudzieho.

Avšak všetky tieto opatrenia súvisia len s deťmi od 6 rokov. Deťom v systéme predškolského vzdelávania nie je poskytovaná žiadna systematická podpora zo strany štátu a inštitúcií, pričom, ako nám ukazuje zahraničná skúsenosť, predškolské zariadenia sú, obrazne povedané, priam stvorené na počiatočnú prácu s jazykovou podporou. Podmienky materských škôl disponujú pomerne voľne stanovenými a individuálne nastaviteľnými organizačnými rámcami, v ktorých je potenciálny priestor na rozvoj jazyka týchto detí väčší, ako je tomu v podmienkach základného vzdelávania. Z tohto dôvodu sme upriamili pozornosť práve sem a rozhodli sa zozbierať rôzne stratégie a pomôcky, ktoré má možnosť učiteľka materskej školy vyskúšať pri počiatočnej podpore dieťaťa s OMJ.

Nie celkom priaznivou správou pre našu krajinu je fakt, že sa dlhoročne v problematike vzdelávania cudzincov angažujú neziskové organizácie ako *Liga za ľudské práva*, *Marginal*, *CVEK* alebo *Nadácia*

² Tieto pokyny a základné informácie sú dostupné na stránkach ŠPÚ: *Jazykový kurz. Metodické odporúčania. Vyučovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov v SR, ŠPÚ 2014*. Dostupné na: (https://www.statpedu.sk/files/articles/nove_dokumenty/aktuality/jazykovy_kurz_metodicke_odporucania_deti_cudzincov_2014.pdf).

Milana Šimečku. Snažia sa k téme publikovať podporné materiály, iniciovať v spoločnosti diskusiu, ktorá zaostrí pozornosť na životy cudzincov, alebo organizujú stretnutia. Nedávnu udalosťou bolo zorganizovanie stretnutí s cudzincami v rôznych krajských mestách s cieľom zistiť, ako sa im darí pri integrácii do majoritnej spoločnosti. Z ich zistení vyplynulo, že naša krajina neposkytuje dostatočné množstvo jazykových kurzov slovenského jazyka, a práve jeho nedostatočné ovládanie je najväčšou bariérou rodičov prichádzajúcich do pracovného procesu a aj detí prichádzajúcich do prostredia škôl. V *Súhrnnej správe o stave plnenia úloh, zámerov a cieľov migračnej politiky za rok 2018* sa však uvádza, že „jazykové kurzy detí cudzincov sa financujú prostredníctvom dohodovacieho konania na základe žiadosti zriaďovateľa. Zo strany zriaďovateľov sme nezaznamenali žiadne sťažnosti na súčasne fungujúci systém.“

Ak tvrdíme, že toto nie je priaznivou správou, dôvodíme jednoduchým argumentom: vo veci systematických a plošne fungujúcich riešení sa štát nemôže spoliehať na mimovládny sektor (ktorý sa často uchyluje k jednoznačným ideologickým východiskám). Tento argument je zvlášť zásadným v situácii Rómov – nie je nevyhnutné opakovať stokrát vyslovenú kritiku o nečinnosti štátu v tejto oblasti. Avšak na ilustráciu nedostatočnej funkčnosti systémovej podpory učiteľov, napríklad cez sieť metodicko-pedagogických centier, si dovoľme uviesť príklad príručky, ktorú vytvorila počas svojho pôsobenia v problematickej základnej škole v Prešovskom kraji účastníčka programu *Teach for Slovakia* Z. Laurincová. Po sérii neúspechov v triede, kde prevažovali rómske deti nehovoriace slovenským jazykom, vytvorila voľne širiteľný podporný materiál pre učiteľky nachádzajúce sa v podobnej situácii, akú zažila ona sama (Urbanová, nedatované). Ak bránime našu krajinu tým, že má slabú skúsenosť s cudzincami, tak na tomto mieste bude kritika oveľa tvrdšia.

Je hanbou metodicko-pedagogických centier, že nedokážu ponúknuť systematickejšiu (materiálovú, metodickú) podporu učiteľom, ktorí tejto situácii čelia už desiatky rokov. Prácu týchto štátom financovaných organizácií musí suplovať aktívna „neodbornička,“ ktorej stačí poobhliadnuť sa z miesta svojej izby po zdrojoch fungujúcich v zahraničí.

Ako uvádza vo svojej príručke Kvapil a kol. (2018), dosiaľ neexistuje učebnica didaktiky slovenského jazyka ako cudzieho jazyka a ani početnejšie metodiky na výučbu slovenčiny pre cudzincov; pokúsili sa v danej príručke sumarizovať základné informácie pre učiteľov detí cudzincov. Je to síce novšia publikácia, obsahuje však rovnaké odporúčania a východiská ako predchádzajúce metodiky (aj napriek tomu, že ponúka viacero hľadísk nazerania na prácu s deťmi cudzincov v školách). Nezastupuje však potrebnú podporu pre týchto učiteľov a povedomie o jej existencii či podporné semináre vychádzajúce z jej existencie sme nezaznamenali.

Použitá literatúra

GAŽOVIČOVÁ, T. (ed). 2011. *Vzdelávanie detí cudzincov na Slovensku – potreby a riešenia*. Bratislava : Centrum pre výskum etnicity a kultúry – Nadácia Milana Šimečku.

KVAPIL, R. a kol. 2018. *Slovenčina ako cudzí jazyk. Príručka pre učiteľov*. Bratislava : MPC.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. 2019. *Súhrnná správa o stave plnenia úloh, zámerov a cieľov migračnej politiky za rok 2018*. Bratislava : Ministerstvo vnútra.

SOMOROVÁ, R., BJELOVÁ, M., ČUNTALOVÁ, M. 2014. *Jazykový kurz. Metodické odporúčania. Vyučovanie štátneho jazyka pre deti cudzincov v SR*. Bratislava : ŠPÚ.

URBANOVÁ, Z. nedatované. *Učíme deti z jazykových menšín*. Teach for Slovakia.

Zákon č. 245/2008 Z. z. Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

ŽÁČKOVÁ, M., VLADOVÁ, K. 2005. *Deti cudzincov vo výchovno-vzdelávacom procese z hľadiska dodržiavania ľudských práv a práv detí*. Bratislava : ŠPÚ.

Zuzana Bánovčanová, PhD.

Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

Priemyselná 4, P. O. Box 9, 918 43 Trnava, zuzana.banovcanova@truni.sk

Práca s rodičom ako predpoklad úspechu začlenenia dieťa s OMJ

Zuzana Danišková

Úvod

Pri začleňovaní tejto špecifickej skupiny detí je potrebné vedieť, že práca so samotným dieťaťom nie je postačujúca. Na ich úspešné a funkčné začleňovanie je potrebné vtiahnuť do celého procesu aj rodičov, ktorí ho dotvárajú, čím umocňujú jeho efekty (Kocayörük, 2016). Akým spôsobom je možné zapojiť rodičov, resp. ako pracovať aj s ich možnou neznalosťou majoritného jazyka?

1 Komunikácia

Prvým a ústretovým, no nie najlacnejším krokom, ako rodičovi preukázať otvorenosť a ochotu pomáhať, sú jazykové mutácie letákov, základných inštrukcií a dokumentov v ich rodnom jazyku. Vezmúc do úvahy, že dieťa z inej krajiny navštevujúce naše štátne zariadenie môže pochádzať z nižších sociálnych vrstiev, nemusíme od rodičov očakávať znalosť anglického jazyka alebo systému predškolského vzdelávania. Materská škola, ktorá vie predvídať pomerne stabilné zastúpenie detí s OMJ, by mohla kľúčové dokumenty a formuláre (napr. o zápise detí) či informačné letáky jazykovo prispôbiť rodičom s obmedzeným porozumením slovenského jazyka. Z týchto dôvodov sme do textu vložili aj prvé a základné informácie, ktoré môže materská škola ponúknuť rodičovi. V prílohe je preto možné nájsť slovenský text vo viacerých jazykových mutáciách (vietnamčina, ruština, ukrajinčina, bulharčina, srbčina).

Najčastejšou a najlacnejšou pomôckou, ktorá sa uplatňuje aj pri deťoch, ako bude vysvetlené ďalej, je používanie piktogramov (Kvapil, 2018). V českej materskej škole sa vďaka nim orientujú aj českí rodičia, pretože štruktúra budov školy je pomerne zložitá. Piktogramy informujú nielen o priestorovom rozvrhu formou označenia jasným obrázkom, ale informujú rodičov aj o režime dňa, o realizovaných aktivitách, nastávajúcich aktivitách, ale aj o tom, čoho konkrétne sa ich dieťa zúčastnilo. Takto sa rodič môže spätne dieťaťa pýtať na priebeh dňa a neuspokojí sa s jednoslovnou odpoveďou, čím rozvíja nielen poňatie času, ale najmä jeho jazykové kompetencie.

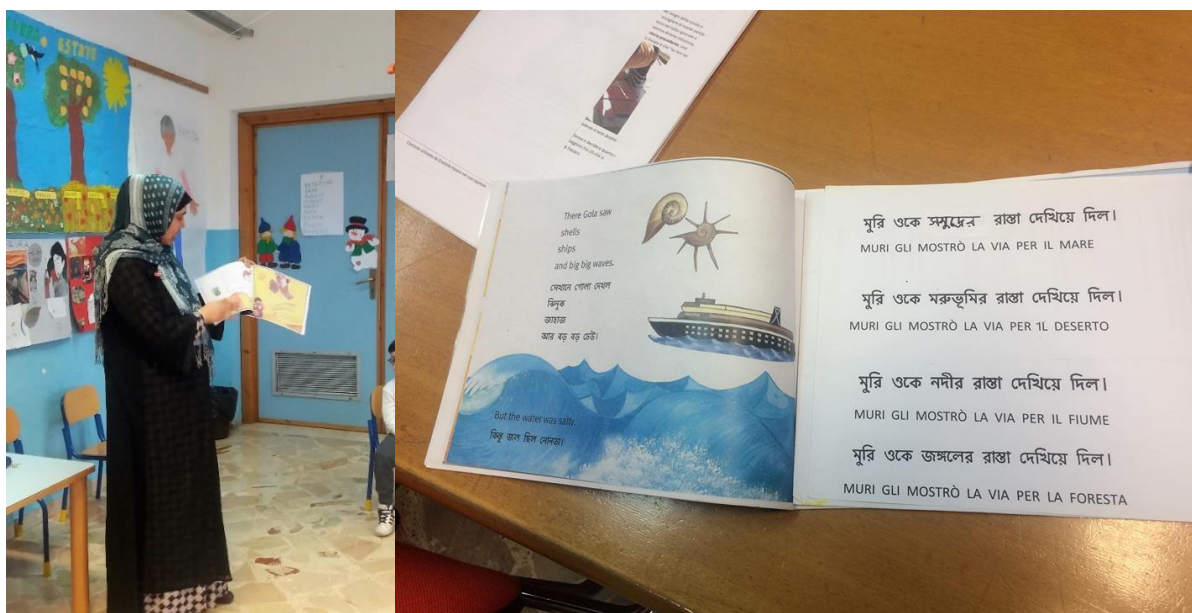
Ďalšia komunikácia s rodičmi na rodičovských združeniach je rovnako výzvou. Ak sa v materskej škole objavuje viac detí s rovnakým jazykom, prirodzene sa ponúka zorganizovanie samostatného rodičovského združenia. Ak rodičia nedisponujú prostriedkami na tlmočníka, je potrebné identifikovať rodiča – lingvistického mediátora (Favaro, 2001), ktorého znalosť jazyka je vyššia v porovnaní s ostatnými. Tu je vhodné spomenúť aj prax s deťmi – takýmto mediátorom sa môže stať aj dieťa v triede, ktoré tlmočí požiadavky svojim spolužiakom, spolukrajanom. Ak využijeme možnosť zapojiť slovenské dieťa, ktoré dostane „na starosť“ dieťa s OMJ, nazývame ho jeho patrónom (Kvapil, 2018).

V spoločných priestoroch môže materská škola okrem nástenky s piktoqramami využívať na komunikáciu s rodičom drevenú dosku s otvormi, kam sa vkladajú oznamy pre rodičov – je možné oznam jazykovo prispôbiť, na druhej strane je vidieť, či si rodič poštu vyzdvihol.

2 Spoločné čítanie

Úspešné začlenenie dieťaťa s OMJ a jeho neskorší úspech v škole je jednoznačne determinovaný znalosťou úradného, resp. vyučovacieho jazyka. Jazykovú podporu je možné realizovať aj spoločným čítaním. Ako sme spomínali vyššie, prichádzajúce rodiny nemusia patriť k vzdelanejšej vrstve, preto je potrebné ich povzbudiť; mali by byť v materskej škole vítaní kedykoľvek počas dňa, ostať tak dlho, ako chcú, pretože mnohí ani nevedia, ako s deťmi pracovať, aj keby chceli. Na jednej strane sa teda rodič môže zoznámiť s kvalitnou literatúrou v ich rodnom a slovenskom jazyku, na druhej strane s metódami, ktoré môžu používať pri domácej príprave s deťmi. Je potrebné umožniť im vstup do tried, pretože môžu sledovať deti a učiteľku pri cielenej „práci“ s knihou (hlavne v čase adaptácie dieťaťa), kde odpozorujú, ako s knihou postupovať. Materská škola nahrádza knižnicu – rodičom sa odporúča brať knihy domov a čítať s deťmi tie, ktorým sa venovali pedagogičky aj počas edukačných aktivít (LæseLeg, nedatované).

V zahraničí je praxou, že predškolské zariadenie usporadúva pravidelné stretnutia s malým počtom rodičov, ktorí prichádzajú so svojimi deťmi a spoločne si čítajú. Predškolské zariadenie tak iniciuje spoločné čítanie: matky detí striedavo čítajú rozprávkový príbeh všetkým deťom, deti tak počúvajú príbeh vo svojom rodnom jazyku, ale aj v jazyku detí, ktoré mojím jazykom nehovoria. Príbeh má vždy oporu vo vizuálnom zobrazení a deti matkám pomáhajú pri výslovnosti určitých slov. Majoritné deti tak zažívajú nielen dotyk s cudzím jazykom, ale aj možnosť byť v situácii, ktorú zažívajú ich kamaráti z MŠ dennodenne – musia vyvinúť oveľa väčšie sústredenie, musia udržiavať pozornosť a koncentrovane počúvať, čo je pomerne vyčerpávajúce (Favaro, Fumagalli, 2004).

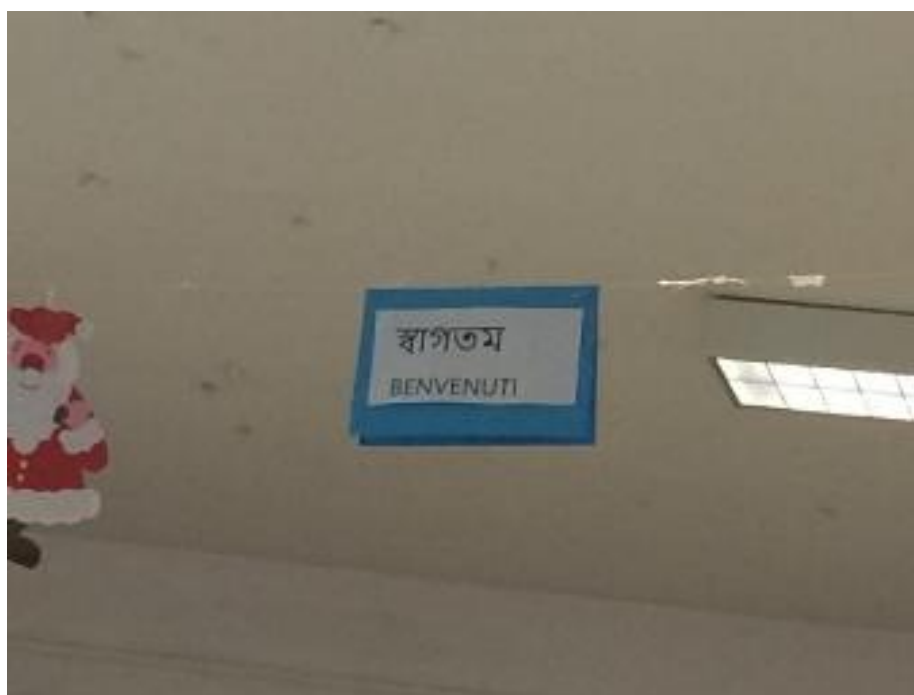
Obrázok 1: Materská škola v Palerme (Taliansko). Mama číta dvojazyčnú knihu v bangladéštine (vľavo). Ukážka dvojjazyčnej knihy – bangladéština a taliančina (vpravo).

3 Trans-jazyk

Niektoré zahraničné materské školy praktizujú pri začleňovaní detí s OMJ stratégiu, pri ktorej platia dve zásady: všadeprítomnosť jazyka (globálne čítanie) a zvýznamňovanie rodného jazyka jednotlivých detí s OMJ.

Tento pojem preložený z anglického pojmu „translanguage“ vychádza z takej lingvistickej perspektívy, ktorá verí, že napredovanie v druhom jazyku je determinované úspechom rozvíjania rodného jazyka (Cummins, 2000, 2001). V prostredí materských škôl to znamená, že deťom s OMJ je poskytovaná systematická podpora v ich rodnom jazyku. Výsledkom je kombinácia oboch spomenutých zásad – písmo je prítomné ako forma zápisu tak často, ako sa to len dá – v jazyku majority, aj v jazykoch imigrantov. Ide o vnímanie prítomnosti grafického zápisu v ich rodnej reči, ktorým nie je vždy latinka, pričom vôbec nezáleží, či je grafický záznam iného písma gramaticky správny; zariadenie demonštruje rodičom, že ich inakosť a aj ich jazyk je pre deti dôležitým momentom začleňovania sa (Biliteracy i børnehaven, 2012).

Na ilustráciu uvedieme niekoľko príkladov, resp. fotografií, ktoré tento princíp vyjadria najvýstižnejšie. Hneď pri vstupe do MŠ je nápis „Vitajte!“ viditeľný vo viacerých jazykoch.

Obrázok 2: Dvojazyčný nápis „Vitajte.“ Palermo, Taliansko.

Rodičia detí boli požiadaní, aby na väčší kus papiera napísali vo svojom jazyku rôzne slová a pojmy (úsmev, pomoc, dobrý deň, časti oblečenia); tento plagát visí v šatni materskej školy. V šatni sú na tabuli vystavené špeciálne slová na určitý časový úsek, ktoré sa opakujú v rámci aktivít tematického týždňa.

Obrázok 3: Klúčové slová (napríklad úsmev) vo viacerých jazykoch (vľavo) – rodičia boli požiadaní o dopísanie prekladov. Viacjazyčné pomenovanie odevu s obrázkom (vpravo). Vejle, Dánsko.

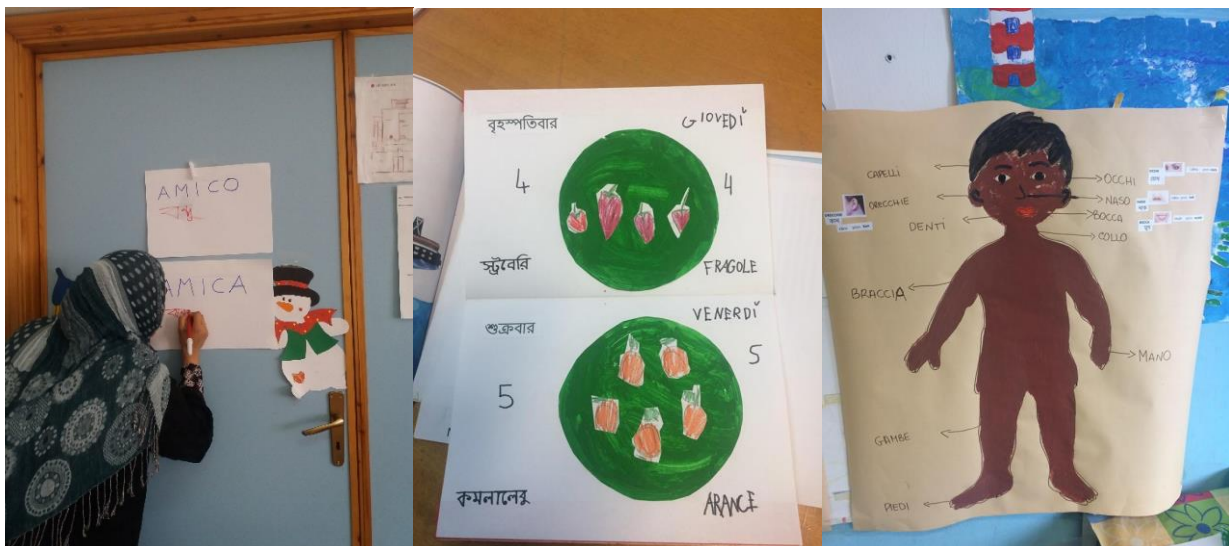
Obrázok 4: Téma týždňa v MŠ zobrazená aj pre rodičov Nedánov. Vejle, Dánsko.

Učiteľky využili interaktívnu tabuľu (formát plagátu), kde sa dajú nahrat' zvuky k zobrazeným obrázkom – požiadali rodičov, aby nahrali k jednotlivým klávesom zvuk daného slova. Samy boli prekvapené, s akým nadšením sa rodičia tejto úlohy zhostili. Deti sa následne pýšili prehrávaním zvukov s komentármí: „Toto vraví môj otec. On je taký múdry.“

Obrázok 5: Ukážka tabule s možnosťou prehratia zvuku. Vejle, Dánsko.

Materské školy sú tak plné viacjazyčných názvov, nadpisov a (podľa štruktúry tém preberaných v MŠ) aj viacjazyčných vizuálnych pomôcok (časti tváre, hlavné časti tela, farby, dni v týždni, čísla, niektoré bežné slová ako mama, otec, deti, učiteľ).

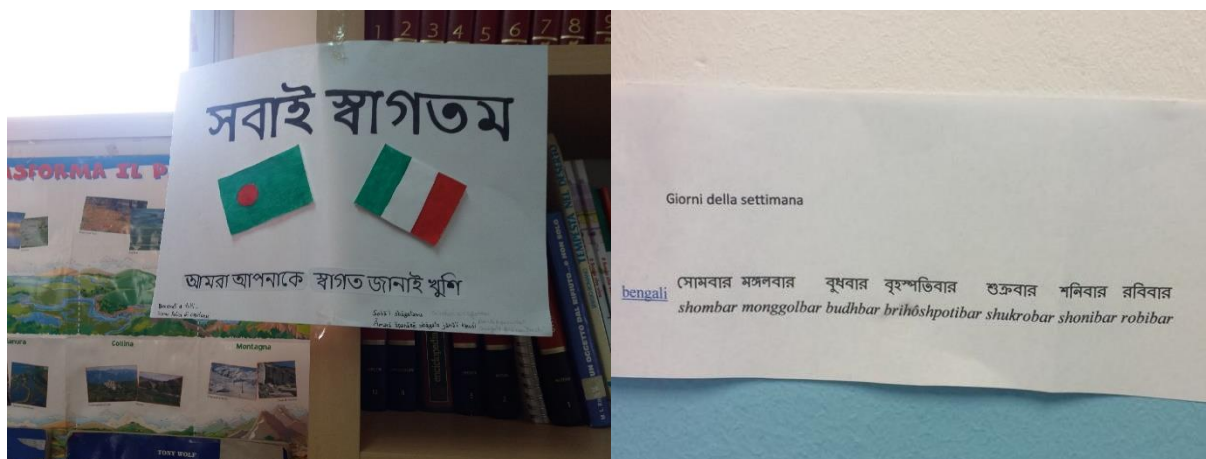

Obrázok 6: Bengálska matka dopisuje slová mama a otec v jej materinskom jazyku (vľavo). Viacjazyčné učebné pomôcky (v strede a vpravo). Palermo, Taliansko.

4 Otvorenosť učiteľky

Bez ohľadu na formu pomoci, ktorú sa materská škola rozhodne ponúknuť, je vždy spoločným menovateľom ochota a otvorenosť samotných učiteliek (Gürsoy a Akyniyazov, 2016; Leix, 2015). Z návštevy viacerých zariadení u nás aj v zahraničí je zjavné, že tieto ľahko znejúce podmienky nie sú

samozrejmosťou. V materskej škole v talianskom Palerme si pri dvojazyčných pomôckach, ktoré vec pomenávajú v taliančine a v bangladéštine, ktorá nepoužíva latinku, učiteľka v MŠ pripíše latinkou výslovnosť daného slova. Tento postup volí dobrovoľne a ochotne, pretože cíti povinnosť naučiť sa vyslovovať kľúčové frázy a pojmy v jazyku, ktorým hovorí veľká časť jej detí v triede. Túto sebazvdelávaciú činnosť využila veľmi vhodne v situácii, keď do MŠ prichádza nové dievča, a učiteľka ju v jej jazyku ubezpečuje, že: *Škola je krásna* – Skula sundara [Skul sciundor], *Existuje mnoho detí* – Aneka scisu ache [anek scisciù accè].

Obrázok 7: Viacjazyčné učebné pomôcky spolu s výslovnosťou. Palermo, Taliansko.

Použitá literatúra

Biliteracy i børnehaven. 2012. Aarhus : Via University College.

CUMMINS, J. 2000. *Language, power and pedagogy*. Clevedon : Multilingual Matters.

CUMMINS, J. 2001. *Negotiating identities: Education for empowerment in a diverse society*. Los Angeles, California : Association for Bilingual Education.

FAVARO, G. 2001. *I mediatori linguistici e culturali nella scuola: Quaderni dell'interculturalità*. Bologna : Missionaria Italiana.

FAVARO, G., FUMAGALLI, M. 2004. *Capirsi diversi. Idee e pratiche di mediazione interculturale*. Roma : Carroci.

GÜRSOY, A., AKYNIYAZOV, M. 2016. Teachers' sense of self-efficacy and attitudes towards multicultural education regarding an out-of school activity. *Romanian Journal of Experimental Applied Psychology*, 7(3), 37–55.

LæseLeg. Giv sproget voksevæk! (nedatované). Dostupné na: <<https://laeseleg.dk/>>. Naposledy prístupné: 25. 10. 2020.

KVAPIL, R. a kol. 2018. *Slovenčina ako cudzí jazyk. Príručka pre učiteľov*. Bratislava : MPC.

KOCAYÖRÜK, E. 2016. Parental involvement and school achievement. *International Journal of Human Behavioral Science*, 2(2), 1–7.

LEIX, A. 2015. No prejudice-free society means no prejudice-free teachers, but better times are coming : Teachers and cultural diversity. *Human Affairs : Postdisciplinary Humanities and Social Sciences Quarterly*, 25(3), 302–316.

Zuzana Danišková, PhD.

Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

Priemyselná 4, P. O. Box 9, 918 43 Trnava, zuzana.daniskova@truni.sk

Jazyková podpora pre deti s odlišným materinským jazykom

Markéta Filagová

Úvod

Takmer každá laická debata súvisiaca s problémom školstva neobíde inklúziu detí so špeciálnymi vzdelávacími potrebami. Sťažnosti na školu, ako v inkluzívnych procesoch zlyháva, sú neoddeliteľnou súčasťou týchto diskusií. Poukazuje sa na nedostatočné akceptovanie rozličných potrieb detí a nastavenie školských požiadaviek na rôznu úroveň potrieb detí. V rámci témy detí so ŠVP za ostatné roky, postupom ktorých je pedagogická prax konfrontovaná s nevyhnutnosťou vysporadúvať sa s každodennými problémami týchto detí, sa postupne hľadajú riešenia najpálčivejších problémov, tento proces hľadania riešení v neuspokojivých podmienkach stále pokračuje.

Okrem ťažkostí, s ktorými sa prax stretáva pri deťoch, ktoré naša legislatíva pomenúva termínom deti so ŠVP, v súčasnosti silnejú ťažkosti s deťmi, pre ktoré nedisponujeme žiadnou legislatívne vymedzenou kategóriou, čo potom znemožňuje nastaviť pravidlá na ich podporu. Problematika detí, ktoré vstupujú do prostredia slovenskej školy s odlišnou jazykovou výbavou, ako je slovenská, visí v našich podmienkach vo vzduchoprázdne. Školský zákon určuje kategóriu detí cudzincov. Oficiálne sa majú vzdelávať za tých istých podmienok ako deti slovenské. Tieto deti nie sú definované žiadnou legislatívnou úpravou ako deti, ktoré by vyžadovali akúkoľvek špeciálnu podporu. V podmienkach školského vzdelávania sú vytýčené určité procesy, ktoré určujú postup, ktorý čiastočne napomáha adaptácii dieťaťa na školské požiadavky a zlepšeniu jeho jazykovej úrovne v slovenčine, ako uvádzame v úvodnej časti tejto publikácie.

V predškolskom období sa spolieha výlučne na spontánnu schopnosť detí absorbovať jazykové podnety a bez akejkoľvek špeciálnej intervencie sa slovenčinu postupne naučiť. Vzhľadom na možnosti, ktoré vyplývajú zo zvýšenej schopnosti detí predškolského veku učiť sa jazyk, i vzhľadom na špecifiká predškolského vzdelávania však takto doslova mrháme ich potenciálom tým, že tomuto procesu systematickým spôsobom nenapomáhame.

Skutočnosť, že neexistuje legislatívne vymedzenie pre deti s odlišným materinským jazykom, potom prináša v praxi komplikácie, pretože neexistujú žiadne finančné nároky na akúkoľvek intervenciu zo strany školy a učiteľov, či už vo vzťahu k vzdelávaniu detí, jazykovému rozvoju, ani smerom k zjednodušeniu (prípadne vôbec umožneniu) komunikácie s rodičmi detí. Každá aktivita učiteľov pomáhajúca týmto deťom je v súčasnosti ich dobrovoľná a nehonorovaná iniciatíva.

Čo teda môžu učiteľky a riaditeľky materských škôl urobiť pre deti s odlišným materinským jazykom v súčasných podmienkach? Bohužiaľ, nevieme odkázať na jeden konkrétny zdroj informácií, inšpirácií a ucelených postupov, ako s deťmi s OMJ na rôznej jazykovej úrovni pracovať. Tento text tiež nemá ambíciu suplovať metodickú príručku učenia sa slovenčiny pre deti s OMJ v predškolskom veku. Naším cieľom bolo zosumarizovať a predstaviť inšpirácie z rôznych oblastí pedagogiky, ktoré podľa nášho názoru môžu byť užitočné pri jazykovej podpore týchto detí v ranom veku. Predstavujeme

konkrétnu metodiku výučby slovenčiny ako druhého jazyka v ranom veku, ale ponúkame aj jednoduché možnosti na zmeny v prístupoch a stratégiách komunikácie s deťmi a tiež inšpiráciu postupmi, ktoré sú využívané v rámci špeciálnej pedagogiky pri deťoch s ťažkosťami pri osvojovaní si hovorenej reči. Spoločným znakom všetkých nižšie uvedených nápadov na podporu jazykového rozvoja detí je skutočnosť, že je možné využívať ich v súčasnom, legislatívnymi zmenami nezasiahnutom, teda neideálnom stave. Druhým spoločným znakom týchto inšpirácií je vizuálna podpora jazyka. Znamená to však, že učiteľky a riaditeľky vo svojom voľnom čase naštudujú tieto postupy alebo metodiky a iniciatívne sa budú zaujímať o problematiku učenia sa slovenčiny ako druhého jazyka. Tiež je potrebné vymedziť si čas a energiu na prípravu pomôcok na výučbu špeciálne pre tieto deti, pretože na podporu porozumenia, fixáciu a kontrolu hovorenej podoby jazyka je dôležité mať i vizuálnu podobu slov. Takéto pomôcky sú výrazne personalizované a preto dobre slúžia pri prispôbení sa na aktuálne možnosti dieťaťa.

Odporúčanie – prečítajte si základné informácie o vývine reči dieťaťa a o bilingvizme

Ak príde do vašej triedy dieťa, ktoré nemá slovenčinu ako materinský jazyk, dôležité je pre vás zistiť aspoň základnú informáciu, na akej úrovni je jeho materinský jazyk, či dieťa nemá zásadné problémy pri osvojovaní si materinského jazyka. Toto dieťa bude patriť medzi bilingválne deti. Ich jazykový rozvoj je touto skutočnosťou, samozrejme, ovplyvnený³. Skutočnosť, že dieťa bude ovládať dva jazyky, nie je negatívom, naopak, malo by to byť prínosom pre ďalší život dieťaťa, takýmto spôsobom to treba vysvetľovať i ostatným deťom v triede. Samozrejme, nie ste odborníkmi na výučbu slovenčiny, na potreby rozvíjania jazyka rodených hovoriacich v slovenčine vám poskytuje komplexnú oporu *Štátny vzdelávací program v oblasti Jazyk a komunikácia*. Ak však máte pomôcť dieťaťu s odlišným materinským jazykom, bude veľmi prospešné, ak dokážete na základnej úrovni porozumieť zákonitostiam osvojovania materinského a učenia sa cudzieho jazyka v ranom detstve.

1 Možnosti podpory detí s OMJ počas bežného dňa v materskej škole

Prehľad možností pomoci týmto deťom s rozvojom slovenčiny začneme výpočtom takých aktivít alebo zmien vo vašej práci, ktoré môžete do svojej činnosti zaradiť v súčasných neideálnych podmienkach. Môžete sa nimi inšpirovať i vtedy, ak máte súčasne na zreteli nevyhnutnosť rozvíjať všetky ostatné deti zo skupiny a nemáte z rôznych dôvodov možnosť zaradiť individuálne rozvíjajúce aktivity pre dieťa s OMJ. Ak vám podmienky materskej školy alebo vaše možnosti neumožnia zaradiť do denného režimu pravidelnú systematickú individuálnu aktivitu zameranú na jazykový rozvoj, chceli by sme upozorniť, že aj vtedy existujú možnosti, ako dieťaťu pomôcť. Nasledujúce zásady, postupy a stratégie sú využiteľné v úvodných, zoznamovacích dňoch i pre tie z vás, ktoré postupne prejdú na systematický spôsob pomoci dieťaťu.

³ Na vaše lepšie porozumenie týmto procesom odporúčame siahnuť po knihe *Jeden človek, dva jazyky* od Jozefa Štefánika alebo po iných textoch tohto autora, ktoré sa zaoberajú špecifikami bilingválneho prístupu v ranom detstve.

1.1 Diagnostika dieťaťa⁴

Pri príchode nového dieťaťa do vašej skupiny je veľmi dôležité zistiť, na akej úrovni je druhý jazyk dieťaťa vo vašej triede rozvinutý. Tak, ako v súčasnosti nie je premyslená pomoc pri podpore jazyka a jeho stimulácii, nie je zavedená ani pomoc s diagnostikou jazyka dieťaťa⁵. Uvádzame preto základné úrovne rozvoja jazyka, ktoré uvádza Hillary Hester (1990) pre deti, ktoré sa učia ako druhý jazyk angličtinu; môžu orientačne poslúžiť pri stanovovaní východiska plánovania podpory i vám:

- Dieťa je v jazyku nováčikom – nerozpráva druhým jazykom, reaguje gestami alebo odpovedá vo svojom materinskom jazyku, postupne však nadobúda porozumenie odlišnosti jazykov. Ak vám do triedy príde dieťa, pre ktoré je slovenčina úplne novým jazykom, prvé kroky, ktoré je potrebné urobiť, je podporovať porozumenie kontextu diania v materskej škole, robiť pre nich každodenné situácie zrozumiteľnými, pomôcť im orientovať sa v prostredí a režime materskej školy a v maximálnej možnej miere podopierať vaše výpovede vizuálnymi pomôckami.
- Dieťa sa dokáže orientovať v novom jazyku – rozumie jazyku do väčšej miery, ako ním dokáže aktívne rozprávať. Vyjadruje sa najskôr v jednoslovných, neskôr v dvojslovných vetách (také vyjadrenie dieťaťa, ktoré v jednom slove nesie komplexnú myšlienku, výrazne závislú od kontextu). Postupne si rozširuje slovnú zásobu a v materskej škole sa snaží používať slovenčinu v jednoduchej podobe. V tomto štádiu je vhodné v rámci skupinových i individuálnych aktivít systematicky rozširovať slovnú zásobu dieťaťa a posúvať dieťa k porozumeniu i používaniu zložitejších vetných štruktúr.
- Dieťa sa stáva v druhom jazyku istejším – dokáže používať druhý jazyk v komunikácii s ostatnými, postupne sa orientuje vo všetkých gramatických kategóriách, rozvíja si hlbšie porozumenie v jazyku (dokáže porozumieť metafore, vtipu). Ak má vysvetľovať niečo zložitejšie, uprednostní materinský jazyk, ak mu druhý účastník dialógu rozumie. Podpora jazyka dieťaťa, ktoré sa nachádza na tejto úrovni rozvoja jazyka, spočíva v zlepšovaní a precvičovaní gramatických javov jazyka a zlepšovaní vetnej štruktúry slovenčiny.
- Dieťa ovláda druhý jazyk plynulo – dieťa sa dokáže v jazyku dokonale orientovať a používať ho v rôznych komunikačných situáciách a kontextoch. V tomto štádiu môže dieťa potrebovať pomoc s hĺbkovým porozumením literárnych textov, s metaforami v poézii a so špecifickými kontextovými a kultúrnymi súvislosťami jazyka (obsahmi, ktoré sú závislé od konkrétnej kultúry). Tu je dôležité zamerať sa na čítanie rôznorodých textov a realizovanie aktivít, ktoré sú zacielené na porozumenie čítaného textu.

1.2 Stratégie podporujúce hovorenú podobu jazyka u detí

Mnohé zo stratégií, ktoré môžete pri komunikácii s deťmi s odlišným materinským jazykom uplatniť, sú odporúčané na rozvoj komunikácie rodičom a učiteľom detí, ktoré majú rôznorodé problémy vo

⁴ O možnostiach a ťažkostiach v procese diagnostiky bilingválnych detí sa dočítate viac Linda Doleží, Pavlína Vyšínová, Tomáš Nikolai: *Diagnostika jazykových a obecně kognitívnych funkcií a culture-fair testy*.

⁵ Ak máte záujem zistiť o rozvoji reči dieťaťa vo vašej triede viac, máte možnosť využiť diagnostiku prostredníctvom *Testu komunikačného správania II (TEKOS II, Kapalková a kol., 2008)*, ktorý je online dostupný na www.laboratorium.detskarec.sk. Tento nástroj nie je určený pre deti, ktoré majú odlišný materinský jazyk, je štandardizovaný pre slovensky hovoriace deti do troch rokov. Môže vám však byť užitočná jeho časť *Gramatika a vety*, v ktorej môžete komplexne na príkladoch prejsť oblasti, v ktorých môžu mať deti ťažkosti, a následne budete vedieť nastaviť úlohy na tieto javy.

vývine reči. Vysvetlené a podrobne rozpracované v podobe, aby boli pochopiteľné i pre laika, sú v *Knihe o detskej reči* od autoriek Horňákovej, Kapalkovej a Mikulajovej (2005). Rady pre učiteľky materských škôl na svojom portáli www.inkluzivniskola.cz uvádza i občianske združenie *Meta*, ktoré má za cieľ napomáhať imigrantom pri procesoch začleňovania sa do spoločnosti. Nasledujúce informácie, zmeny alebo doplnenia vášho jazykového prejavu môžu napomôcť dieťaťu pri rýchlejšom učení sa druhého jazyka:

- **Prispôbte vlastný jazykový prejav** – začnite na deti rozprávať pomalšie a výrazne (ale nie prehnane) artikulujte. Snažte sa pri prehovoroch na tieto deti zjednodušiť vetnú skladbu. Vaše vyjadrovanie by malo byť krok pred dieťaťom, mali by ste mu vlastným vyjadrovaním ukazovať cestu, kam vývin jeho syntaxe postúpi. Ak dieťa v slovenčine dokáže využívať jednoslovné vety, vy používajte vety dvojslovné. Ak dieťa začne hovoriť v dvojslovných vetách, môžete používať zložitejšie vetné konštrukcie. Dodržiavajte prozodické vlastnosti reči – intonáciu, melódiu, rytmus. Využívajte spisovnú slovenčinu, nepoužívajte gramaticky nesprávne tvary a detské slová a snažte sa vyhýbať zdobeninám. V komunikácii s dieťaťom najskôr využívajte vyjadrenia v prítomnom čase, až neskôr cielene zaraďujte minulý a budúci čas.
- **Používajte ustálené jednoduché inštrukcie** – na počiatkové uľahčenie porozumenia diania počas dňa v materskej škole sa pokúste zredukovať variácie v pokynoch a inštrukciách, ktoré prirodzene v reči smerom k deťom používate. Ustanovte si najfrekvencovanejšie pokyny a používajte ich v rovnakých formuláciách. Podiskutujte si s kolegyňou v triede a dohodnite si zoznam najpoužívanejších inštrukcií a pokynov pre deti a využívajte ich potom obe v rovnakom znení. Uľahčíte tak dieťaťu porozumenie situácií a toho, čo sa od neho vyžaduje.
- **Opakujte** – vytvárajte si rituály, ktoré umožnia dieťaťu v rovnakých situáciách zažívať opakovane rovnaké zážitky, čo im umožní cítiť sa v novom prostredí bezpečne, pretože sa budú vedieť orientovať v slede aktivít. Tieto rituály prepájajte s jazykom. Opakujte rovnaké slová v rovnakých kontextoch, rovnaké formulácie pri inštrukciách, rovnaké slovné spojenia v určitých situáciách, rovnaké riekanky, básničky, pesničky.
- **Interpretujte každú komunikačnú iniciatívu dieťaťa** – snažte sa zachytiť každú snahu o komunikáciu dieťaťa. V čase, kým nadobudne schopnosť vyjadrovať svoje zámery slovami, všimajte si i neverbálne prejavy dieťaťa. Pripisujte im význam a snažte sa dieťaťu ukazovať, že rozumiete, že i jeho gestá, mimika, postoj, plač a krik sú pokusom o komunikáciu s okolím, pokúste sa tieto signály interpretovať. Snažte sa dieťaťu ukázať, že si všímate jeho pokusy o komunikáciu a že sa snažíte zistiť, čo vám chce povedať. Komunikačné prejavy, ktoré nie sú žiaduce (krik, plač), sa pokúšajte nahradiť v tejto fáze prijateľnejšou formou, založenou na vizuálnej podpore (komunikačné karty).
- **Komentujte** – používajte opisné komentáre, pomenúvajte predmety, pri každej aktivite pomenúvajte činnosti, pomôcky, pri cvičení časti tela, pri obliekaní jednotlivé časti odevu. V počiatkových fázach učenia sa jazyka dieťaťu verbalizovaním diania okolo neho pomáhate pri rozvíjaní slovnej zásoby a vysvetľovaní kontextu situácie.
- **Používajte názorné pomôcky** – slová sprevádzajte iným pomocným prostriedkom – gestom, obrázkom, predmetom, jednoducho zdvojujte odovzdanie obsahu učiva pre deti. Obrázky alebo fotografie zachytávajúce pojmy, ktoré sa deti učia, im zjednodušujú orientáciu v téme a pomáhajú zachytiť jednotlivé slová v prúde reči. Pri čítaní alebo rozprávaní dlhších príbehov

využívajte obrázky zachycujúce následnosť deja alebo dramatizácie prostredníctvom bábok a postáv. Inšpiráciou, ktorá vychádza z postupov využívaných na podporu komunikácie detí s narušenou komunikačnou schopnosťou (či už ako primárny alebo symptomatologický problém iného narušenia), sú **komunikačné karty**. Ide o pomôcky, ktoré vizuálnym zobrazením nahrádzajú chýbajúcu reč. Dieťa po porozumení významu zobrazených objektov, činností a vlastností vie pri komunikácii a vyjadrení vlastnej potreby využiť túto formu. Zabezpečíme tým predovšetkým v počiatočnej fáze adaptácie dieťaťa na nové prostredie nevyhasnutie komunikačného zámeru dieťaťa, obrázkovými komunikačnými kartami mu spočiatku dáme do rúk efektívny nástroj na vyjadrenie svojich komunikačných zámerov. Karty by mali byť zalaminované, mali by predstavovať fotografie alebo obrázky predmetov, miestností, činností a vlastností, ktoré tvoria základný rámec komunikácie. Podľa potreby konkrétneho dieťaťa ich učiteľka dopĺňa, prípadne k nim pridáva nápis veľkým tlačným písmom. Potom môžu byť využité i pri vizualizácii učebného obsahu. Deti by ich mali mať k dispozícii na dostupnom mieste a mali by sme si premyslieť funkčný spôsob, akým ich budeme používať (magnetická tabuľa, na ktorej sú umiestnené; jednotlivé miestnosti v materskej škole, ktoré sú kartami označené; vizualizované činnosti, ktoré môže dieťa vykonávať...).

- **Vizualizujte deťom fázy denného režimu** – doplňte vaše slovné inštrukcie podporným signálom – obrázkom, gestom, zazvonením zvončeka, a to predovšetkým pri presunoch, používajte vizuálny rozvrh aktivít a činností počas dňa. Potreba štruktúrovania priestoru, času a činností prostredníctvom **vizuálnej podpory** vychádza z praxe vzdelávania detí s poruchou autistického spektra (PAS). Program TEACCH, ktorý sa pri vzdelávaní detí s PAS využíva, považuje za najdôležitejšiu práve zásadu vizuálnej podpory. Pomáha deťom zachytiť sa v štruktúre činnosti, režime dňa, tým sa pre nich stávajú prostredie a javy čitateľnejšími a zrozumiteľnejšími, a dieťaťu umožňuje orientovať sa v novom prostredí. K vizuálnemu zobrazeniu, ktoré je na viditeľnom mieste vystavené, sa dieťa môže opakovane vracaať a uistiť sa, čo bude nasledovať. Podieľa sa tak na zmenšení neistoty a strachu z neznámeho. Deti s OMJ sa síce po určitom čase socializujú do režimu materskej školy každodenným opakovaním, ak však chceme zabezpečiť bezpečné a zrozumiteľné prostredie (vzhľadom na súvislosti emocionálneho nastavenia dieťaťa a učenia), môžeme mu jednoducho pomôcť práve vizuálnou podporou. Vieme mu zobrazit' napríklad režim dňa alebo pravidiel v triede. V materských školách v Dánsku sme videli tzv. tabuľu možností, na ktorej boli počas celého dňa vystavené magnetické obrázky predstavujúce činnosti, ktoré môžu deti počas dňa vykonávať. Dieťa môže učiteľke takto dať vedieť, akú činnosť by chcelo robiť. V triede tiež majú na tabuli magnetické obrázky predstavujúce aktivity, ktoré ukazovali dieťaťu, aké spoločné činnosti budú nasledovať. Takúto tabuľu mali v chodbe k dispozícii i rodičia, aby bez prekonávania komunikačnej bariéry hneď pri príchode po dieťa videli, čo počas dňa robilo.
- **Modelujte** – každý slovný prejav dieťaťa oceňte. Namiesto toho, aby ste dieťa opravili, ak v komunikácii povie slovo alebo vetu nesprávne, reagujte na jeho prehovor tak, že v ňom využijete slovo alebo slovné spojenie, ktoré povedalo dieťa v správnej forme. Nevyžadujte, aby po vás dieťa zopakovalo správne slovo alebo vetu, vo vašich výpovediach mu však vždy ponúkajte správnu podobu.
- **Rozširujte jazykový prejav dieťaťa** – prispôbte vlastné vyjadrovanie. Vaša reč smerovaná na dieťa by mala byť „krok pred dieťaťom“ – ukazovať mu cestu, kam vývin vetných konštrukcií

postúpi. Ak dieťa v slovenčine dokáže využívať jednoslovné vety, vy používajte vety dvojslovné. Ak dieťa začne hovoriť v dvojslovných vetách, môžete používať zložitejšiu vetnú skladbu.

Urobte si prehľad, s ktorými jazykovými javmi má dieťa problém (rody, pády podstatných mien, stupňovanie prídavných mien, predložky, časovanie slovies...), aby ste vedeli do aktivít zaradiť i podporu tejto oblasti, či už počas spoločnej aktivity, alebo aj nenásilne podporovať túto oblasť pri aktivitách počas celého dňa.

Zaznamenávajúte si situácie a témy, ktoré vzbudili u dieťaťa rozpaky či nepochopenie, aby ste vedeli poskytnúť doplnujúce informácie alebo kontext neporozumenej oblasti u dieťaťa. Mnohé takéto situácie vyvstávajú z odlišného spôsobu života, odlišných rituálov a spôsobov života v rodinách z iného kultúrneho prostredia. Úlohou materskej školy je citlivo sprostredkovať naše kultúrne tradície, zvyklosti a obyčaje s postupným utváraním povedomia u detí o tom, že sú platné v našich podmienkach a že zároveň existujú iné kultúrne vzorce.

- **Modifikujte činnosti** – mnoho činností, ktoré bežne zaraďujete pre deti pri rozvíjaní gramotnosti, musia byť v záujme lepšieho porozumenia deťmi s odlišným materinským jazykom upravené, zjednodušené. Zamyslite sa nad textami piesní a básní, ktoré pri výučbe využívate. Zjednodušte otázky. Otázky by spočiatku mali tvoriť iba 20 % vašej komunikácie s dieťaťom. Neskôr, keď deti nadobudnú dostatočnú slovnú zásobu, na podporu komunikácie voľte otvorené otázky. Dávajte dieťaťu dostatok času, aby mohlo v dialógu zaujať svoju rolu a formulovať výpoveď, čakajte. Kým u detí, ktoré majú slovenčinu ako materinský jazyk, sa odporúča čakať na odpoveď asi 10 sekúnd, až potom reagovať iným spôsobom, u týchto detí platí pravidlo až 40 sekúnd. Nasledujte záujem dieťaťa, snažte sa komunikáciu založiť na témach, ktoré sú pre dieťa zaujímavé a sú mu blízke, na čom je založená pomôcka *komunikačný denník*, o ktorej budeme ešte písať.
- **Využívajte voľné chvíle počas dňa** – snažte sa i pri neorganizovaných aktivitách o systematickosť v jazykovom rozvoji dieťaťa s OMJ, napíšte si každý týždeň päť slovíčok ako individuálny jazykový rozvojový plán, ktorý budete deťom sprostredkovať počas voľnej hry, na lavičke popri čakaní na realizáciu hygieny, počas pobytu vonku.
- **Pripravte deti s OMJ na činnosti vopred** – pred organizovanými plánovanými skupinovými aktivitami si nájdite 10 minút a prejdite s týmito deťmi základnú tému, slovíčka či štruktúru činnosti. Ak je to možné, prečítajte si knihu alebo príbeh najskôr s dieťaťom individuálne ešte predtým, ako ho budete spracovávať spolu s celou skupinou.

2 Individuálna práca s dieťaťom s OMJ

Z rozhovorov, ktoré sme realizovali s učiteľkami a riaditeľkami materských škôl, ktoré majú skúsenosť s prácou s takýmito deťmi, vyplynula ich skúsenosť, že ak má byť vzdelávanie týchto detí naozaj efektívne, je vhodné pracovať s nimi individuálne. Premyslite si režim dňa vo vašej materskej škole, možnosti dieťaťa a možnosti pedagógov, aj priestorové možnosti materskej školy – podľa týchto obmedzení sa pokúste v pravidelnom dennom režime nájsť čas, kedy by ste sa vedeli venovať dieťaťu **individuálne** (na takúto činnosť sa zdá byť najvhodnejší ranný čas, ak viete kedy pravidelne dieťa chodiť do MŠ, chvíľky pred pobytom vonku alebo počas popoludňajších aktivít). V ideálnom prípade ide o 10 – 15 minút individuálnej činnosti s dieťaťom každý deň.

V týchto jazykových chvíľkach postupujte s dieťaťom podľa úrovne jazyka, ktorý má rozvinutý. Od zapojenia vyššie spomínaných stratégií do vašej komunikácie s dieťaťom pri aktivitách, ktoré majú hravú podobu, až k cielenému rozvoju slovnej zásoby a vysvetľovaniu gramatických zákonitostí jazyka. Väčšina materských škôl na Slovensku praktizuje tematické zastrešenie aktivít, ktoré realizujú počas týždňa. Odporúčame pri každej téme vybrať dôležitú slovnú zásobu a pripraviť si ju aj vo forme zalaminovaných obrázkov alebo fotografií.

2.1 Denníky

Ďalšia inšpirácia pochádza z pomôcky, ktorá sa využíva na podporu komunikácie sluchovo postihnutých detí. Vzhľadom na svoj hendikep majú obmedzenú možnosť prijímať zvukové podnety, a tým aj ich schopnosť rozvinúť rečový prejav býva často zhoršená. Jednou zo stratégií, ktorú pedagógovia v spolupráci s rodičmi využívajú na podporu komunikácie detí, je tvorba denníkov. Denník tvorí zošit bez linajok, najlepšie formátu A4, ktorého obsah postupne dotvára dospelý podľa vlastných potrieb vlepovaním fotografií, obrázkov, dokresľovaním, dopisovaním slovnej zásoby alebo dialógov, ktoré odzneli v určitých situáciách. Táto pomôcka je tvorená rodičom alebo učiteľom a je veľmi individualizovaná podľa zážitkov, preferencií a osobných údajov konkrétneho dieťaťa. Cielenie obsahu denníka na konkrétne dieťa napomáha zaujatie dieťaťa komunikáciou, pretože sú v ňom zaznamenané dôležité a silné citové zážitky dieťaťa, čo otvára priestor na rozhovor. Ako najefektívnejšia stratégia vytvárania denníkov sa ukazuje použitie fotografií, ktoré zachytávajú dieťa v činnosti počas obľúbených aktivít s dôležitými osobami. Vychádza sa zo skutočnosti, že najväčšiu motiváciu na komunikáciu s okolím má dieťa vtedy, ak chce sprostredkovať vlastné zámery. Hovorková (2017) uvádza, že pre škôlkarov sú vhodnými témami, ktoré môžete v denníku spracúvať, napr. každodenné rituály (sebaobsluha, hygienické úkony, pomáhanie), témy z bežného života (miesta, kam pravidelne chodíte; pocity v rôznych situáciách, každodenné činnosti), príbehy s dejom, zábavné a zaujímavé činnosti, špeciálne udalosti, úspechy dieťaťa. Dôležité nie je len vytvorenie denníka, ale práve vymedzenie si pravidelného času, ktorý je zameraný na komunikáciu s dieťaťom. Vždy môžete aktivitu zamerať na vami naplánovaný jav – rozvoj slovnej zásoby, gramatika, tvorba viet, vedenie dialógu, predložky atď. Pri dieťati, ktoré nemá natolko rozvinutý jazyk, aby denník mohol byť tematicky prepojený s obsahom momentálneho vzdelávacieho procesu (či už tematicky alebo počas komunikácie), môžete rozvíjať gramatické javy. V neposlednom rade tiež podporujú porozumieť prepojeniu hovorenej a písanej podoby jazyka, keďže sa pri tvorbe denníka používa zapisovanie slov či konkrétnych dialógov veľkým tlačným písmom.

2.2 Čítanie

Okrem aktivít zameraných na podporu hovorenej podoby jazyka je dôležité podporovať aj písanú podobu jazyka a prepájanie týchto foriem. Významný vplyv na rozvoj jazyka detí má i čítanie. Preto má nezastupiteľné miesto v predškolskom vzdelávaní a *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie* v oblasti *Jazyk a komunikácia* všetky podstatné oblasti pokrýva. Pre dieťa, ktorého jazyk je menej rozvinutý ako zvyšok ostatnej skupiny, navyše mu môžu chýbať mnohé kultúrne aspekty obsahu čítaného, je potrebné pristupovať k čítaniu najskôr individuálne, pri dialogickom čítaní s kompetentnou dospelou osobou, ktorá mu pri čítaní poskytuje oporu a dialógom o čítanom postupne prispieva k hlbokému porozumeniu textu i nad rámec explicitného porozumenia.

Výber knihy

Výber knihy musíte prispôbiť jazykovej úrovni detí. Spočiatku sú vhodné knihy, v ktorých dieťa dospeje k porozumeniu textu i prostredníctvom ilustrácií a ktoré obsahujú jednoduchý text. Dobré je, ak sa dajú prečítať počas jedného čítania s dieťaťom celé alebo aspoň ich ucelená časť deja, jeden príbeh (*Nenásytná húsenica, Farby, O malej Aničke, Grufalo*).

Ak čítate príbeh s celou triedou, je vhodné ho pred skupinovým čítaním prečítať s dieťaťom s odlišným materinským jazykom individuálne, aby ste im priblížili neznáme slová, základnú štruktúru deja.

Skupinové čítanie

Môžete však vytvoriť skupinky z detí, ktoré majú približne rovnakú úroveň jazyka, v ktorých sa pri čítaní budete stretávať spoločne, a čítanie budú sprevádzať vaše otázky, ktoré budú sledovať porozumenie slov a porozumenie rôznej úrovni textu. Tento typ aktivity sme videli realizovať v materskej škole v dánskom meste Aarhus, v MŠ Brabrand, kam chodí takmer 100 % detí s odlišným materinským jazykom.

Forma práce s dánskym jazykom:

- Vytvorili malé skupiny podľa úrovne jazyka, cca štyri deti od 3 – 5 rokov (vždy jeden slabší). Organizovali pravidelné vzdelávacie aktivity v závislosti od veku, cca raz do týždňa, v predškolskom veku cca trikrát do týždňa (oddelený priestor – stôl, stoličky, knižnica). Používali špeciálne vybrané knihy. Tie isté knihy mali deti v triede, niektoré boli aj v krabici v šatni, aby si ich mohli rodičia požičať domov; rodičom sa odporúča brať knihy domov a čítať s deťmi. Ku knihám je vypracovaný súbor inštrukcií, aktivít po čítaní (kreatívne), otázok, inšpirácií. S knihou sa pracuje podľa potreby a podľa náročnosti textu knihy cca 1 – 2 týždne. Každá kniha sa číta viackrát. Najskôr je čítanie prerušované otázkami na porozumenie, druhýkrát sa číta rýchlejšie a zaraďujú sa náročnejšie úlohy spojené s porozumením čítaného. Nakoniec knihu číta dieťa. Počas čítania knihy je kniha vystavená na policike a rôzne aktivity, ktoré súvisia s porozumením slov, sa realizujú počas rôznorodých aktivít počas dňa. Vyžaduje sa špecifický typ ilustrácie, tieto výtvary sa zakladajú do zakladača (portfólio), ktoré je dostupné rodičom.
- Pre najmenšie deti majú kufríky, ktoré obsahujú knihu a materiálne pomôcky (hračky, figúrky, bábky, obrázky), ktoré umožňujú dramatizáciu knihy a podporujú porozumenie čítaného.

3 Učenie slovenčiny prostredníctvom špeciálnych jazykových kurzov pre deti predškolského veku

Ak máte v materskej škole viacero detí s odlišným materinským jazykom, najefektívnejším spôsobom práce s nimi je zavedenie systematickej, metodicky premyslenej výučby slovenčiny. Keďže v tejto oblasti zatiaľ nemáme špecialistov, je i táto oblasť stimulácie zverovaná do rúk učiteliek materských škôl. Zatiaľ, bohužiaľ, neexistuje žiadny systém premyslenej finančnej podpory takejto činnosti, dôležité je preto premyslieť si, ako a kedy je najefektívnejšie tieto deti spojiť do skupiny a podporovať prostredníctvom systematického prístupu slovenčiny v skupinovom kurze. Najčastejšie je taký potenciál v rámci popoludňajších aktivít, kedy často v materských školách prebieha krúžková činnosť. V tomto prípade je dôležité, aby v materskej škole bola jedna učiteľka, ktorá túto činnosť pravidelne plánuje a vedie.

3.1 Metóda KIKUS (Kindern in Sprachen und Kulturen)

Prvou inšpiráciou môže byť metóda **KIKUS**, ktorá bola v roku 1998 vyvinutá na osvojovanie si druhého jazyka pre deti od 3 – 10 rokov lingvistkou Edgardis Garlin. Do českého prostredia bola táto metodika prenesená vďaka občianskemu združeniu *Meta*, združeniu pre pomoc mladým migrantom, v ktorom sa postupne vytvorila sociálna a vzdelávacia sekcia. Od roku 2016 existuje aj slovenská modifikácia metodickéj príručky, ktorá vznikla ako výsledok projektu „*KIKUS with Us*“, ktorý bol financovaný Európskou úniou. Okrem systematickosti v rozvíjaní jazyka a zrozumiteľnosti je metodika výhodná kvôli svojej dostupnosti. Materiál je dostupný online (www.inkluzivniskola.cz), a ak si učiteľka vyrobí vlastné pomôcky v podobe obrázkov, okrem času učiteľky nie sú potrebné žiadne investície. Existuje i digitálna verzia KIKUS kurzu, ktorá je za poplatok dostupná i v slovenskej modifikácii. Táto metóda ponúka jednoduchý a efektívny model mnohokrát overený v predškolskej praxi, ktorý podporuje deti pri osvojovaní slovenčiny, no zároveň kladie dôraz i na ich materinské jazyky. Je založená na troch princípoch a ich vzájomnom prepojení:

1. ciele jazyková podpora detí v malej skupine v kurze KIKUS,
2. upevnenie získaných jazykových kompetencií v rámci dochádzky do materskej školy,
3. podpora materinských jazykov detí v prostredí rodiny.

Najväčšou výhodou tejto metodiky učenia sa jazyka v ranom veku je komplexnosť a prepracovanosť jednotlivých súčastí jazykového kurzu na podmienky slovenčiny. Na to, aby ste vo vašej materskej škole organizovali takéto podporné jazykové kurzy, nepotrebujete žiadne akreditovanie ani školenia. Metodika vás vedie tým, čo je v jazyku podstatné, a akým spôsobom ho ako druhý jazyk v ranom veku dieťaťa môžete rozvíjať. Súčasťou príloh sú aj vzory tlačív, ktorými oznamujete rodičom o možnosti realizovať kurz, pozvánka na informačné stretnutie, tlačivo na plánovanie informačného stretnutia pre rodičov i protokoly na konkrétne plánovanie/vyhodnocovanie jazykových lekcí. Preklad rešpektuje všetky špecifiká slovenčiny, je vytvorený odborníkmi, takže sa môžete spoľahnúť na odbornosť materiálu. Učiteľka v metodike dostane postup, ktorý môže tvoriť funkčný rámec v predkladanej podobe, no je prípustné ho modifikovať a podľa nastaveného vzorca dopĺňať podľa svojich potrieb a podľa potrieb detí v skupine.

3.1.1 Aké podmienky je treba zabezpečiť, aby ste mohli realizovať individuálne jazykové aktivity pomocou metódy KIKUS?

- Mali by ste vytvoriť skupinku detí s maximálnym počtom osem detí – vek ani konkrétny materinský jazyk nie je podmienkou zaradenia do jazykovej skupiny (ak máte v materskej škole viac ako osem detí, ktoré potrebujú takúto jazykovú podporu, kritériom na rozdelenie do skupín by mala byť úroveň ovládania slovenčiny).
- Mali by ste si premyslieť a dokázať zariadiť to, aby bola možnosť organizovať skupinovú aktivitu minimálne raz do týždňa, ideálne však dvakrát do týždňa. Podľa veku detí by jazyková vzdelávacia aktivita mala trvať od 30 – 60 minút.
- Okrem vyčleneného času je dôležité mať vyčlenený priestor usporiadaný na potreby tohto vzdelávania, mali by ste mať možnosť využívať stále rovnakú triedu, v ktorej bude priestor na sedenie i pohyb a kde budú môcť byť odložené pomôcky na výučbu.

- V neposlednom rade je treba myslieť i na skutočnosť, že tieto jazykové aktivity by mala viesť vždy tá istá učiteľka a že to ovplyvní rozvrhnutie pracovného času zamestnankýň.

3.1.2 Čo tvorí obsah jazykového kurzu podľa metódy KIKUS?

- Vychádza sa z predpokladu, že učenie sa jazyka bude efektívnejšie, ak budú jednotlivé **lekcie tematicky zamerané** – viacero hodín za sebou nadväzuje na jednu tému. Tematické plánovanie je veľkej väčšine materských škôl dobre známe a často ho využívajú. Témy, na ktoré sú vypracované postupy a pracovné listy, sú nasledujúce: Ja, Ja a ty, Telo, Rodina, Oblečenie, Pracovné materiály, Farby, Zvieratá, Vianoce, Jedlo, Čísla, Karneval, Činnosti, Bývanie, Tvary, Veľká noc, Okolité svet, Čas, Príroda/počasie. Tieto témy sa ďalej štruktúrujú podľa potrieb jednotlivých detí. Samozrejme, je možné ich dopĺňať i modifikovať.
- Metodika je vyvinutá tak, že sa rovnomerne rozvíja slovenčina ako druhý jazyk dieťaťa, a robí sa tak komplexne, **rozvíjaním všetkých jazykových rovín** (rovina foneticko-fonologická súvisí s výslovnosťou hlások a ich sluchovým rozlišovaním; lexikálno-sémantická rovina podporuje pasívny a aktívny slovník dieťaťa, štruktúru slovnej zásoby – hierarchiu pojmov, homonymá, antonymá, porozumenie reči a súvislé vyjadrovanie; morfo-syntaktická rovina jazyka sleduje poznávanie a používanie všetkých slovných druhov, ich ohýbanie, časovanie a rôzne podoby vetnej štruktúry; pragmatická rovina jazyka sleduje komunikačné zámery a kontext komunikácie a u dieťaťa podporuje vedomosti súvisiace s komunikačnými pravidlami).

Príklad z metodiky: Na predstavenie spôsobu, akým sa pracuje s gramatickými kategóriami, použijeme príklad zavedenia časovania sloves. Slovesá sa najskôr používajú v prítomnom čase; pomenúva sa to, čo sa práve deje. Minulé a budúce deje sa zavádzajú aktivitou, pri ktorej využívajú farebné obruče, medzi ktorými lektorka postupne prechádza s komentárom: „Som v červenej, vystúpim, bola som v červenej,“ potom pokračuje do modrej. „Bola som v červenej, som v modrej, budem v zelenej,“ s ukázaním na nasledujúcu zelenú obruč. Pomôckou na určovanie rodu je farebné pozadie kartičiek s obrázkami (ružová, modrá, žltá), ktoré implicitne pomáha rozoznávať túto gramatickú kategóriu. Pri cielenej aktivite zameranej na určovanie rodov podstatných mien používajú „rodový d'alekohľad,“ ktorý vidí a pomenúva iba predmety v danom rode. Využívajú tiež pomôcku „farebný semafor“ – na červenú sa nestojí, idú iba podstatné mená ženského rodu. Na zelenú idú podstatné mená stredného rodu a na modrú podstatné mená mužského rodu.

- V metodike je navrhnutá **štruktúra jazykovej lekcie**, ktorá by mala byť dodržiavaná, aby pomohla jasnou, zrozumiteľnou a opakovateľnou podobou k tomu, aby sa dieťa vedelo v aktivite orientovať a aby vedelo, čo ho v nasledujúcich chvíľach čaká:
 - Skupinová aktivita sa začína úvodným rituálom (môže ním byť pesnička alebo básnička), ktorý deti naladí na jazykovú lekciiu.
 - Po tomto uvedení nasleduje prehľad domácich úloh (Ako bolo vyššie uvedené, na rodičov detí s OMJ je nazerané ako na tých, ktorí majú podporovať ich vlastný materinský jazyk, nie slovenčinu. Úlohy, ktoré deti dostávajú, preto nemajú byť zamerané na rozvoj druhého jazyka dieťaťa, skôr majú byť zamerané na spoluprácu rodina – škola).
 - Po kontrole aktivity z minulej skupinovej lekcie učiteľka uvedie novú tému. Využíva princíp prekvapenia a odhaľovania nového (prekvapenie vo vreci). Následne vysvetľuje tému a ponúka aktivitu na jej precvičenie.

- Na udržanie pozornosti a záujmu nasleduje pohybová činnosť, hra alebo kreatívna činnosť, ktorá je spätá s preberanou tematikou.
- Aktivita pokračuje zadávaním domácich úloh.
- Lekciu ukončuje záverečný rituál (vždy rovnaké ukončovacie aktivity), zbalenie pomôcok a materiálu a rozlúčenie sa.

Aj v týchto skupinových aktivitách sa dodržiavajú **stratégie a postupy na podporu jazyka**, o ktorých sme písali vyššie v súvislosti s individuálnou podporou jazyka u dieťaťa. Každá aktivita je naplánovaná tak, aby si dieťa jazyk rozvíjalo vždy v oblasti slovnej zásoby, gramatiky a komunikačných schém. Využíva sa princíp názornosti. Spočiatku sa pri aktivitách využívajú reálne predmety, potom sa zavádzajú komunikačné kartičky, ktoré zobrazujú predmety, vlastnosti, činnosti, emócie. Tieto karty má každé dieťa k dispozícii svoje vlastné, môžu teda slúžiť i na záznam pokroku v jazykovom rozvoji, môžete si na zadnú stranu kartičiek vpisovať, čo už dieťa o kartičke naučilo. Okrem rovnakej štruktúry každej jazykovej lekcie sú využívané aj rovnako formulované pokyny smerujúce na deti. Učiteľka, ktorá vedie jazykový kurz, výrazne artikuluje, používa jednoduchú formuláciu, pomalé tempo, pauzy v reči. V kurze sa jazyk používa v základných tvaroch. Pri každej lekci si premyslí a pripraví výroky, ktoré chce deti počas lekcie naučiť. Žiaduce formulácie nechá vždy opakovať i skupinovo, dôležité je aktívne zainteresovanie všetkých detí v skupine, odporúča sa preto striedať výpovede individuálne aj skupinové. Slovná zásoba sa rozvíja tempom päť nových slov na lekciu – tým, že sa používajú v rôznych kontextoch, nabalia sa nové slová. Zavedené slová sa mnohonásobne opakujú počas rôznorodých aktivít.

Obrázok 1: Ukážka komunikačných kariet.

Príklad z metodiky: Zvyšovanie náročnosti aktivity – nové slovo najskôr ukážete názorne, deti pozerajú, opakujete výslovnosť. Potom poviete slovo vy a dieťa má ukázať, ktoré z predmetov sa takto označuje. Potom vy ukážete na predmet a dieťa má povedať, akým slovom sa tento predmet označuje. Následne zmeníte typ činnosti – spievate, ukazujete a pripájate k tomu pohyb. Potom zapájate bábku, ktorá ukázala dieťaťu, čo treba robiť, a už povedala celú jednoduchú vetu (otázku), na ktorú dieťa odpovedalo (nejde o to, či dieťa iba porozumie pokynu a urobí aktivitu, v kurze jazyka je dôležité povedať, resp. nielen odpovedať, ale aj klásť otázky).

Ukážka komunikačných kariet je na obrázku 1. V českej mutácii sú dostupné na www.inkluzivniskola.cz alebo si môžete podľa vlastných potrieb vyrobiť slovenskú verziu tejto pomôcky.

4 Naratívny formát

Pre zaujímavosť a možné budúce využitie uvádzame i základné informácie o metóde tzv. naratívneho formátu. Naratívny formát je psycholingvistický model na výučbu cudzích jazykov detí v materskej škole, základnej škole a v jasliach. Bol vyvinutý na Univerzite Sapienza v Ríme profesorkou Traute Taeschner v rámci niekoľkých projektov *Socrates* a bol úspešne experimentálne overený na viac ako 120 materských a základných školách v Taliansku a v iných európskych krajinách. Aktuálne je používaný viac ako 4 000 učiteľkami v celej Európe.

Zakladá sa na troch základných princípoch:

1. Cudzí jazyk sa učí podobne ako sa osvojuje materinský jazyk.

Dieťa začína spoznávať svet a učiť sa hovoriť na základe opakovanej zdieľanej skúsenosti s dospelým; opakovanie každodenných prirodzených situácií a z nich vychádzajúcej komunikácie. V kontexte rozvoja reči je vzhľadom na rozvoj emočnej a vzťahovej komunikácie dôležitá nielen verbálna komunikácia, ale predovšetkým neverbálna komunikácia. Typ komunikácie, ktorá pomáha pri rozvoji reči u detí, sa nazýva reč zameraná na dieťa. Dôležitou zložkou tejto metódy je dramatizácia príbehov; s pomocou gestikulácie a mimiky umožňuje deťom zachytiť význam a zmysel slov a fráz pri aktívnej činnosti, v ktorej scénické znázornenie prichádza súčasne so zvukom slova, a nový jazyk sa tak učí spôsobom, akým sme si osvojovali materinský jazyk; rozvíja sa komunikácia na emočnej úrovni.

2. Predpokladom na výučbu (osvojenie si) jazyka je vytvorenie priaznivého prostredia, ktoré je charakterizované citovým vzťahom a spoluúčasťou, čo sú činitele podnecujúce u dieťaťa túžbu komunikovať. Dieťa začína hovoriť, pretože chce, aby mu bolo porozumené, a chce komunikovať s osobou, s ktorou má dobrý citový vzťah; toto platí pre prvý jazyk a analogicky tak aj pre druhý jazyk.
3. Komunikácia je postavená do centra učenia (osvojenia si) nového jazyka. Vytvorenie divadelného príbehu pomocou gest a mimiky umožní, aby význam slov a viet prišiel pomocou aktívnej práce. Jazyk nie je vysvetľovaný alebo učný prostredníctvom prekladu, ale je používaný na komunikáciu v reálnom kontexte, ktorému dávajú zvuky slov nového jazyka zmysel. Príbehy sú základom osvojovania si jazyka z viacerých dôvodov: obsahujú epizódy, ktoré sú prepojené kauzálne i časovo. Postavy v príbehu majú svoje zámery, tie si čitateľ spája a utvára si vlastné závery. Príbehy majú tiež funkciu identifikácie s hrdinom. Na základe týchto princípov sú vytvorené prí-

behu, ktoré sú spolu so skupinou detí dramatizované, a tak majú možnosť porozumieť jednotlivým situáciám hlbkovo. Súčasťou postupov je dramatizácia, spievanie a čítanie príbehu. Učiteľka povie a dramatizuje frázu, deti ju potom opakujú.

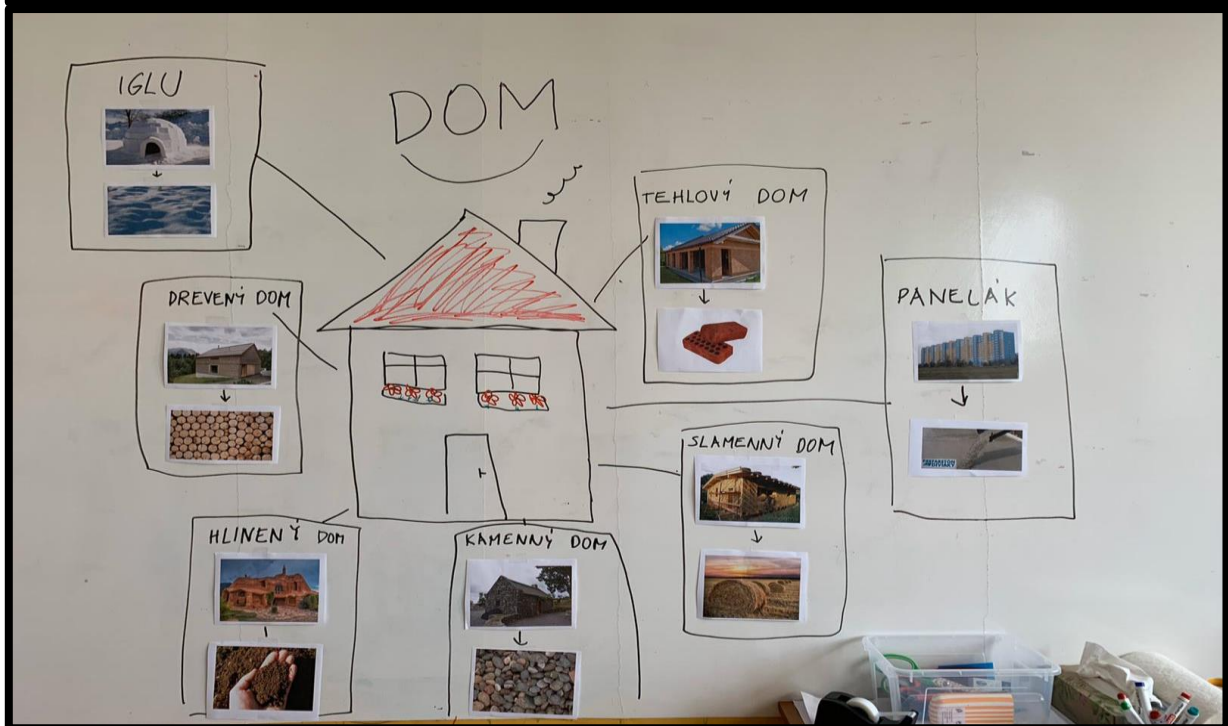
Na to, aby ste mohli v materskej škole viesť jazykový kurz podľa tejto metódy, je potrebné ovládať príslušný cudzí jazyk a následne prejsť špeciálnym školením (počas troch rokov absolvovaných 1 500 hodín teoretickej a praktickej prípravy zavŕšených tromi hodnotiacimi skúškami), ktoré je v súčasnosti cielené na výučbu cudzích jazykov (angličtiny, nemčiny, taliančiny, francúzštiny, španielčiny), nie slovenčiny ako cudzieho jazyka. Spomíname ju však preto, že určitú nádej na využitie metódy naratívneho formátu pre deti s OMJ dáva výskum Zacharovej Jursovej (2019), v ktorom bola táto metóda experimentálne overená v skupine detí z marginalizovaného jazykového prostredia. Išlo o deti z nultého ročníka základnej školy. Keďže táto metóda je pôvodne vyvinutá na využitie deťmi predškolského veku, môže byť využitie princípov naratívneho formátu užitočné i pre potreby detí s OMJ.

Obrázok 2: Ukážky vizualizácie vzdelávacieho obsahu podľa rôznych vyučovacích tém.

Obrázok 3: Ukážky vizualizácie vzdelávacieho obsahu podľa rôznych vyučovacích tém.

Obrázok 4: Ukážky vizualizácie vzdelávacieho obsahu podľa rôznych vyučovacích tém.

Obrázok 5: Ukážky vizualizácie vzdelávacieho obsahu podľa rôznych vyučovacích tém.

Obrázok 6: Ukážky komunikačných kartičiek používaných pri komunikácii s dieťaťom.

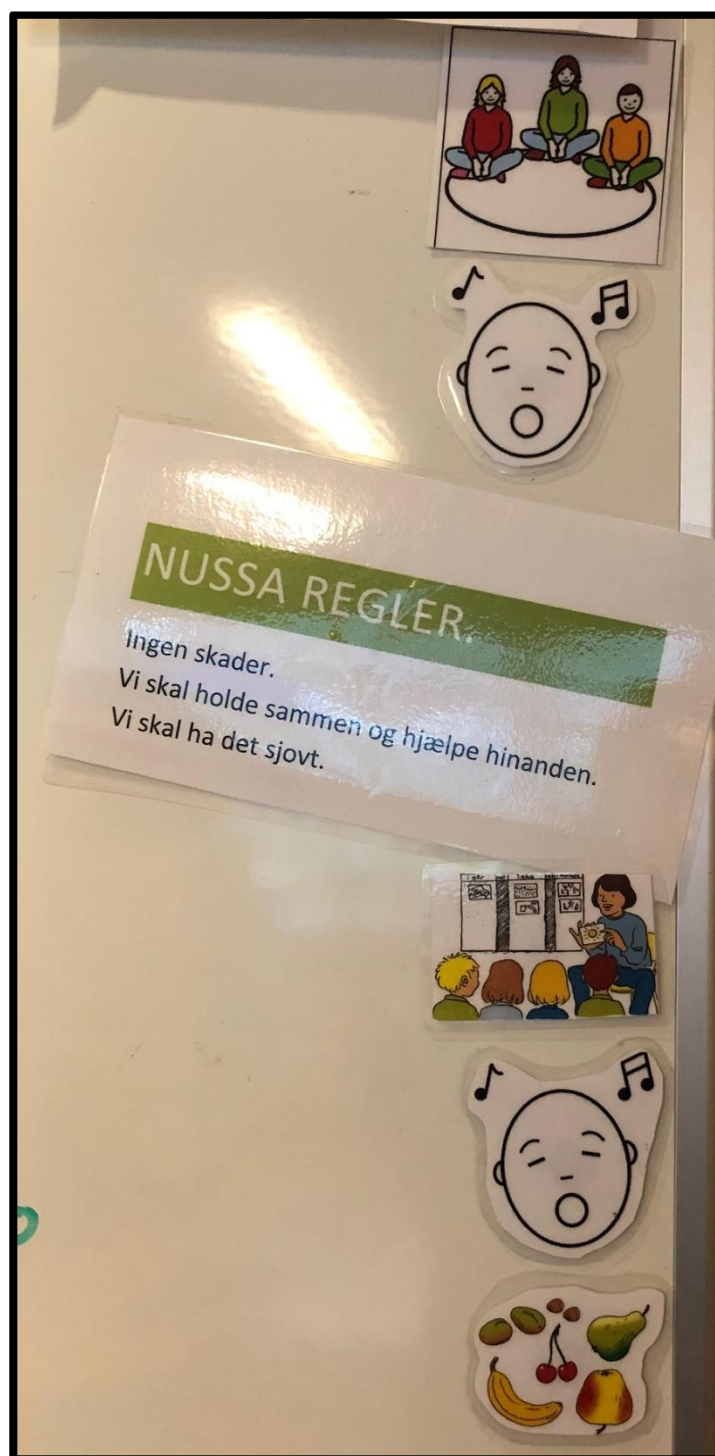
Obrázok 7: Ukážky komunikačných kartičiek používaných pri komunikácii s dieťaťom.

Obrázok 8: Komunikačné karty používané na komunikáciu s rodičmi s OMJ na priblíženie aktivít a ich následnosti, ktoré deti v MŠ realizovali.

Obrázok 9: Komunikačné karty používané na komunikáciu s rodičmi s OMJ na priblíženie aktivít a ich následnosti, ktoré deti v MŠ realizovali.

Obrázok 10: Komunikačné karty používané na komunikáciu s rodičmi s OMJ na priblíženie aktivít a ich následnosti, ktoré deti v MŠ realizovali.

Použitá literatúra

GARLIN, E. 2016. *Metóda KIKUS*. Metodika. Zentrum fur kindliche Mehrsprachigkeit. s. 100. Dostupné na: <https://www.inkluzivniskola.cz/kikus>. Naposledy pristúpené: 25. 10. 2020.

DOLEŽÍ, L., VYŠÍNOVÁ, P., NIKOLAI, P. 2014. *Diagnostika jazykových a obecně kognitivních funkcí a culture-fair testy*. 30–43. In DOLEŽÍ, L. (Ed.). *Začínáme učit češtinu pro děti – cizince*. Praha : AUČCJ. S. 102.

HESTER, H. 1990. *Stages of English learning*. Centre for Literacy in Primary Education. Dostupné na: <https://clpe.org.uk/library-and-resources/useful-resources/stages-english-learning>). Naposledy prístupné: 25. 10. 2020.

HORŇÁKOVÁ, K., KAPALCOVÁ, S., MIKULAJOVÁ, M. 2005. *Kniha o detskej reči*. Bratislava : Slniečko.

HOVORKOVÁ, S., RZYMANOVÁ, M., TARCSIOVÁ, D. 2017. *Máme dieťa s poruchou sluchu 2*. Bratislava : Nadácia Pontis.

Inkluzivní škola. (nedatované). Dostupné na: www.inkluzivniskola.cz). Naposledy prístupné: 25. 10. 2020.

KAPALCOVÁ, S. a kol. *TEKOS II*. Dostupné na: <http://laboratorium.detskarec.sk/tekos2.php>). Naposledy prístupné: 25. 10. 2020.

LINHARTOVÁ, T. a kol. 2018. Nápadníček aktivit pro MŠ: *Činnosti pro celou třídu s ohledem na děti s odlišným mateřským jazykem*. Praha : Meta. Dostupné na: https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/meta_napadnicek_aktivit_pro_ms_online.pdf). Naposledy prístupné: 25. 10. 2020.

SCHMIDTOVÁ, M., RISTVEJOVÁ, G. 2017. *Rozvoj jazyka a reči u detí so sluchovým postihnutím*. Bratislava : IRIS.

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie. 2016. Bratislava : RAABE.

ŠTEFÁNIK, J. 2000. *Jeden človek, dva jazyky*. Bratislava : AEP.

ZACHAROVÁ JURSOVÁ, Z. 2019. *Naratívny formát v škole. Od metódy k výskumu*. Bratislava : Havava.

Markéta Filagová, PhD.

Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

Priemyselná 4, P. O. Box 9, 918 43 Trnava, marketa.filagova@truni.sk

Pohybová aktivita a šport ako podpora integrácie detí s odlišným materinským jazykom

Dana Masaryková

Úvod

Výzvy, ktorým v súčasnosti Európa čelí v súvislosti s úspešnou integráciou migrantov a utečencov do miestnych komunít, nie sú krátkodobé a zostanú v politickej agende v blízkej i ďalekej budúcnosti. Tieto výzvy možno považovať za trojaké: hospodárske, právne a sociálne. Tento tretí aspekt (výzva sociálnej integrácie) má osobitný význam, pokiaľ ide o pohybovú aktivitu a šport (Rada Európy, 2016).

Pohybovú aktivitu a šport môžeme v súvislosti s témou začleňovania vnímať z dvoch základných pohľadov – pohybová aktivita ako prostriedok neverbálnej komunikácie napomáhajúcej pri integrácii detí v školskom prostredí a pohybová aktivita a šport ako súčasť kultúrneho kapitálu hostiteľskej krajiny.

Pozitívne hodnoty športu ako nástroja na podporu ľudských práv a na podporu mieru a medzinárodného porozumenia v duchu vzájomného rešpektu medzi ľuďmi môžu hrať dôležitú úlohu pri pomáhaní hostiteľským krajinám aj novým príležitostiam v komunite. Spoločné záujmy a hodnoty sa môžu zdieľať prostredníctvom športu, spájaním ľudí s cieľom podporovať medzikultúrny dialóg, prekonávať rozdiely a znižovať neznášanlivosť. Na druhej strane, pohyb, pohybová aktivita a šport môžu byť účinnými prostriedkami pri začleňovaní detí i dospelých do nového prostredia hostiteľskej krajiny.

Téma zameraná na to, že účasť na športe a pohybovej aktivite pomáha integrácii kultúrne a jazykovo odlišných migrantov (culturally and linguistically diverse – CALD), je v rámci športovej politiky a vytvárania pohybových programov veľmi významná. Výsledky integrácie sa môžu zvýšiť, keď migrant rozvíja aspekty kultúrneho kapitálu, ktoré si cenia rovnako migranti, aj cieľová krajina. Podľa Hartmana (2011) je šport extrémne silný prostriedok rozvoja spoločnosti a môže byť definovaný ako „globálny sociálny faktor,“ ktorý so sebou nesie a produkuje spoločenské hodnoty. Je však veľmi dôležité rozlišovať, čo znamená šport ako sociálny faktor, a čo môže byť šport a fyzická aktivita ako potencionálny výchovno-vzdelávací prostriedok. Implementácia vzdelávacej funkcie športu znamená predovšetkým určenie si vzdelávacieho cieľa.

Súčasná zistenia poukazujú na to, že kultúrny kapitál migrantov môže byť prínosom, ale aj zdrojom vylúčenia. Šport a pohybová aktivita sú miesta, kde sa vyrába kultúrny kapitál špecifický pre migrantov, kde sa vytvárajú nové formy kultúrneho kapitálu, ktoré sú oceňované v cieľovej spoločnosti, a kde sa o kultúrnom kapitáli rokuje v súvislosti s dominantnou kultúrou (Smith et al, 2019).

Tvorcovia politiky by mali pri organizácii športu a pohybovej aktivity zohľadňovať podporu príležitostí pre migrantov s odlišným materinským jazykom na rozvoj rôznych foriem kultúrneho kapitálu, z čoho budú mať prospech účastníci v rôznych etnokultúrnych kontextoch.

Začleňovanie detí do prostredia športu začína už v predškolskom veku, preto toto obdobie môžeme považovať aj v tejto špecifickej skupine detí za kľúčové.

1 Práca s deťmi s odlišným materinským jazykom v materskej škole s využitím pohybových a športových aktivít

V súvislosti s integráciou detí s odlišným materinským jazykom v materských školách si môžeme položiť dve základné otázky:

- Ako pomôcť deťom s OMJ začleniť sa prostredníctvom pohybu (telesnej výchovy)?
- Ako zabezpečiť účasť detí na pohybových a športových aktivitách?

Pohyb a pohybovú aktivitu môžeme v mnohých smeroch vnímať ako komunikačný prostriedok. Deti majú možnosť prostredníctvom pohybu vyjadriť svoje pocity a nálady. V predškolskom veku hovoríme o senzitívnom období rozvoja motoriky, čo súvisí samozrejme aj s inými oblasťami vývinu. Typickou charakteristikou predškolského veku je „odpozerávanie,“ čo je pri pohybových aktivitách typickým znakom učenia sa nových pohybových zručností. Viaceré neurobiologické a kognitívno-psychologické štúdie, ktoré sa venovali rozvoju reči, potvrdzujú, že proces učenia sa reči je efektívnejší, ak je sprevádzaný pohybom, konaním. Tento prístup umožňuje lepšie ukotvenie vedomostí a zručností. Aj súčasné inovatívne metódy učenia cudzích jazykov často využívajú fyzickú (pohybovú) aktivitu, napr. TPR – total physical response.

Zakladateľom tejto metódy bol v druhej polovici 70. rokov minulého storočia James Asher. Autor vychádzal zo spôsobu počiatocnej neverbálnej komunikácie v období, keď si dieťa osvojuje materinský jazyk. Tento proces sa realizuje na princípe „počuť – rozumieť – reagovať.“ Od narodenia sa dieťaťu dostáva do povedomia určitá jazyková mapa, vníma zvuky, dekoduje významy, reaguje na nich, a to všetko bez toho, aby využilo prvky verbálnej komunikácie. Až po určitom období neverbálnej komunikácie nastáva obdobie verbalizovania, dieťa tvorí slabiky, slová a neskôr vety. Na tomto princípe je možné uskutočňovať aj cudzojazyčnú výučbu v jej počiatocnej fáze. Dieťa v štádiu osvojovania si akéhokoľvek jazyka začína najprv ako poslucháč. Počúva a snaží sa rozumieť jazyku skôr, než je schopné rozprávať, čítať alebo písať. Počúvanie je prvá komunikačná zručnosť, o ktorú sa dieťa pokúša, a je „štartom“ pre všetky ostatné zručnosti, ktoré mu neskôr umožnia efektívne komunikovať (Asher, 1996).

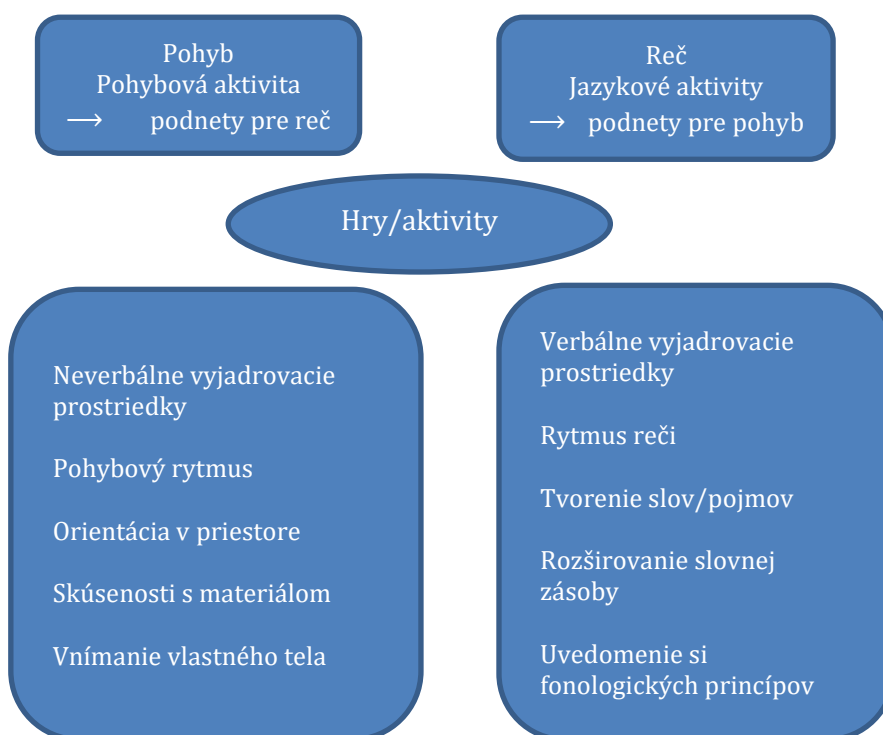
V niektorých krajinách Európy je potreba riešenia problémov súvisiacich so začlenením detí v materských školách výraznejšia ako v iných. Typickým príkladom je Nemecko, ktoré sa vzdelávaním migrantov alebo detí s odlišným materinským jazykom zaoberá oveľa intenzívnejšie ako iné krajiny EÚ. Dôkazom sú i spracované odborné publikácie, ktoré nielen opisujú teoretické východiská pedagogických prístupov, ale ponúkajú i námety na využitie konkrétnych aktivít v praxi. V súvislosti s pohybovou intervenciou je určite významným prínosom publikačná činnosť Renaty Zimmer, ktorá ponúka skutočne odborný vstup do problematiky z rôznych uhlov pohľadu. Jednou z najkomplexnejších publikácií tejto autorky je kniha *„Podpora rozvoja reči (jazyka) prostredníctvom pohybu“* (Sprachforderung durch Bewegung, Zimmer, 2009). Autorka v tejto publikácii uvádza zaujímavé príklady, ako sa deti pohybom učia.

2 Od pohybových aktivít k jazykovým aktivitám/podpore reči

V nasledujúcom texte ponúkame konkrétny príklad situácie, resp. aktivity vytvorenej učiteľkou, ktorá opisuje možnosti prepojenia pohybovej aktivity s rečovým prejavom. Na jednej strane samotný pohyb u detí evokuje verbalizáciu vzniknutých situácií, na druhej strane na základe slovných pokynov deti realizujú jednotlivé pohybové úlohy.

Na rebrinách sú v dvoch rôznych výškach zavesené lavičky, deti vylezú po rebrinách a šmyknú sa dole po lavičke ako po šmykl'avke. Učiteľka deťom ponúkne aj kobercové štvorce, na ktorých sa môžu tiež šmyknúť. Lukáš stojí na debni pri lavičkách a v rukách má kužel' otočený užšou stranou k tvári, akoby mal amplión, a volá: „Pozor, pozor, dvere sa zatvárajú, vlak o chvíľu odchádza!“ Učiteľka ho povzbudzuje: „Pod', Lukáš, nechceš sa tiež šmyknúť?“ Lukáš odpovedá: „Ja sa nemôžem teraz šmyknúť, ja som predsa rozhlas!“ Táto situácia povzbudzuje deti, aby boli pri hláseniach kreatívne. Hlásenie predstavuje reálnu situáciu na stanici, pričom deti, ktoré sa šmýkajú, predstavujú jednotlivé odchádzajúce vlaky. Vlaky môžu byť rôzne – rýchlik, osobný vlak, nákladný vlak a podobne, pričom deti znázorňujú vlaky svojím pohybom pri šmýkaní – rýchlo, pomaly, viaceré za sebou, so zatvorenými očami (nočný vlak) a podobne. Pohyb a rečový prejav sa navzájom ovplyvňujú. Pohyb je sprevádzaný rečou a reč sprevádza daný pohyb.

Vyššie opísaná situácia zreteľne naznačuje, že pohybové aktivity môžu byť podnetom na jazykový prejav, a naopak, jazykové vyjadrenia môžu podnecovať deti k pohybu a pohybovým stvárneniam. Podľa Zimmerovej (2009) je možné tento vzťah znázorniť týmto spôsobom (obrázok 1):

Obrázok 1: Vzťah pohybu a reči (jazyka) podľa Zimmerovej (2009).

Na úrovni pohybu a rečových interakcií môžu vzniknúť na základe opísanej situácie rôznych podnety:

Lavičky sú v rôznej výške a môžu byť rôznej šírky, deti nezostávajú len pri jednom type lavičky, ale striedajú širšiu lavičku za užšiu alebo strmšiu lavičku za lavičku s miernym sklonom.

Učiteľka môže potom ľahko komunikovať s deťmi: „Na ktorej lavičke sa šmykneš?“

Leon odpovedá: „Na tej širokej.“

Frederik mu hovorí: „To je turbo lavička, lebo je veľmi rýchla.“

Učiteľka sa pýta: „Ktorá lavička je teda rýchlejšia? Tá strmá alebo tá plochá?“

Pri samotnej analýze pohybovej situácie v tom zmysle, ako ovplyvňuje pohyb samotný rečový prejav, môžu na základe načrtnutej situácie vzniknúť takéto slovné pomenovania/spojenia. Ako sa deti šmykajú po lavičkách, idú *dopredu, dole*, po rebrinách lezú *hore*. Využívajú *úzke* a *široké* lavičky. Učiteľka sa môže detí pýtať, *kam ide vlak*. Pred nástupom na rebrinu si učiteľka môže pýtať *cestovný lístok*. Pri vyššie uvedenej zmene typu vlaku sa deti učia „*rýchly, pomalý, dlhý, krátky*“ (počet vozňov). Tiež môžu byť využívané slovesá ako *šmykať sa, jazdiť, brzdiť*. Okrem uvedenej slovnej zásoby je dôležitou súčasťou tejto aktivity i uvedenie si vlastného tela. Deti môžu na lavičkách striedať rôzne polohy: *v sede, v ľahu na chrbte*, prípadne *na bruchu*. Rovnako si uvedomujú dôležitosť udržiavania rovnováhy tak, aby z lavičky nespadli. Zábavnou časťou je pristávanie na žinenke alebo penovej podložke.

Pri samotnej aktivite je možné doplniť rečový prejav riekankami alebo pesničkami, ako napríklad „*Ide vláčik ši-ši-ši*“ alebo „*Ide, ide vláčik, ide, ide vlak*.“

Pohybové aktivity môžu byť učiteľkou zámerne vyberané tak, aby podporili rečový prejav detí v rámci konkrétnej témy. Súčasne môže reč sprevádzať dané aktivity, a tým rozvíjať i motoriku dieťaťa. Vzájomne sa tieto oblasti ovplyvňujú, čo má pozitívny vplyv najmä na deti s odlišným materinským jazykom alebo inými rečovými obmedzeniami.

3 Ďalšie inšpirácie na využitie pohybových aktivít v zmysle podpory rozvoja reči

Celkovo je možné konštatovať, že v prípade bežnej situácie nie je potrebné dieťa nútiť k pohybu alebo reči. Dieťa bežne rozpráva, mrmle, spieva a komunikuje úplne prirodzene tak, ako úplne prirodzene behá, skáče, preskakuje alebo balansuje na múrikoch. Aj napriek tomu však človek nemôže ponechať rozvoj reči a pohybu len na prirodzený vývin a vychádzať z toho, že dieťa sa „nejako“ bude vyvíjať samo. Existuje totiž príliš veľa detí, u ktorých vývin reči neprebíha bezproblémovo, rovnako ako vývin motoriky môže byť odlišný. Okrem toho, reč i motorika sa u detí vyvíjajú v interakcii s prostredím. Rozvoj reči v materských školách nemá byť izolovaný proces, ktorý by nesúvisel s ostatnými vzdelávacími oblasťami. Nasledujúce aktivity predstavujú spôsob, ako je možné využívať pohybové aktivity na podporu rozvoja reči a jazykových zručností, a súčasne poukazujú na možnosť integrácie pohybu a reči v rôznych hravých činnostiach.

3.1 Dýchanie

Hovorenie a dýchanie sú priamo prepojené činnosti, pretože len v prípade, že vieme pokojne a hlboko dýchať, dokážeme aj plynule rozprávať. Pri bežných situáciách si dýchanie neuvedomujeme, preto je dôležité vytvoriť aktivity, pri ktorých si deti dýchanie začnú uvedomovať. Cieľom tejto aktivity je uvedomiť si dýchanie, vedieť ho regulovať, vnímať, vedieť s ním aktívne pracovať. Dýchanie ovplyvňuje správnu výslovnosť rôznych hlások, preto aktívne dýchacie cvičenia môžu napomôcť kvalitu vlastných rečových prejavov.

Fúkanie vatových gulôčok

Pomôcky: vata, stoly.

Aktivita:

Deti si vyrobia z vaty malé vatové gulôčky, ktoré si položia na dlaň. Ich úlohou bude fúknúť do gulôčky tak, aby sa pohla, ale aby nespadla na zem. Deti sa týmto spôsobom učia pracovať s dychom, vedia ho postupne regulovať.

Potom sa dve deti posadia oproti sebe k stolu a snažia sa fúkať oproti sebe do vatovej gulôčky, aby sa posunula ku kamarátovi. Súčasne dávajú pozor, aby gulôčka nespadla na zem.

Metodické usmernenia:

Deti pri aktivite upozorňujeme na prácu s dychom, aby nefúkali príliš silno, ale súčasne aby dokázali vatové gulôčky posúvať. Materiál môžeme postupne obmieňať, môžeme použiť napr. šifónovú látku, pierka, papierové vreckovky.

Lodky na mori

Pomôcky: veľké misy naplnené vodou, malé plastové lodky alebo pingpongové loptičky.

Aktivita:

Veľké misy naplnené vodou budú predstavovať more, na ktorom plávajú lodky. Deti sa budú snažiť fúkaním posúvať lodky, pri miernom vetre budú fúkať len trochu, pri silnejšom vetre budú fúkať intenzívnejšie.

Metodické usmernenia:

Učiteľka deti počas aktivity usmerňuje, z ktorej strany a ako silno môžu fúkať. Pritom si deti opakujú slová ako *vpravo, vľavo, silno, slabo, vánok, vietor, víchrica, dopredu, dozadu* a podobne.

3.2 Artikulácia a pohyby ústami

Na dobrú artikuláciu je potrebné precvičovať jemnú motoriku ústami a perami. K tomu patrí uvedenie si svalov úst a celkového okolia úst a pier, ako i jazyka a líc. Sacie pohyby, napr. slamkou, aktívne precvičujú jemnú motoriku úst. Pre deti je veľmi dôležité, aby videli, akú reakciu v okolí ich pohyb spôsobí.

Vysávač

Pomôcky: slamky, malé natrhané papieriky, krabice alebo tégly.

Aktivita:

Slamky budú predstavovať vysávače a deti budú mať za úlohu prisť sa pomocou slamiek k papieriku a preniesť ho na určené miesto – tégly, krabice. Každé dieťa môže mať svoj tégly a ich úlohou bude nzbierať čo najviac papierikov do téglyka pomocou slamky.

Metodické usmernenia:

Zámerné satie predmetov prostredníctvom slamky umožňuje deťom aktiváciu svalových skupín, ktoré používajú aj pri samotnej reči, pričom deti si pri týchto aktivitách túto aktiváciu priamo neuvedomujú. Naopak, pri tvorení hlások alebo zvukov sú tieto svaly využívané aktívnejšie a zabezpečujú kvalitnejší výstup.

3.3 Uvedomovanie si všetkých zmyslov

Každý materiál v našom okolí vydáva nejaký zvuk a diferencovanie týchto zvukov pomáha **rozvoju auditívneho vnímania**. Presné počúvanie a zlepšovanie týchto rozlišovacích schopností je na rozvoj reči nevyhnutnou podmienkou.

Hľadanie pokladu

Pomôcky: šatka, rôzne predmety, ktoré budú predstavovať poklad, palica.

Aktivita:

Jedno dieťa má zaviazané oči šatkou a v ruke má palicu. Dieťa chodí po triede, kde ostatné deti na zemi rozložili rôzne predmety. Dieťa so zviazanými očami drží v ruke palicu, ktorá predstavuje nástroj na hľadanie pokladu (kovu). Ostatné deti budú počas hľadania vydávať pípavé zvuky, ktoré bude dieťa so zviazanými očami nasledovať. Zrýchlené a intenzívnejšie pípanie znamená, že dieťa sa približuje k pokladu. Potom môže dieťa predmet ohmatať a prípadne hádať, čo to je. Deti postupne pri aktivite vymieňame.

Metodické usmernenia:

Okrem samotného navigovania dieťaťa skupinou, aby sa zorientovalo v priestore, musia deti prispôbovať vydávanie zvukov celej skupine.

3.4 Podpora taktilného (hmatového) vnímania

Taktilné vnímanie sprostredkúva informácie o povrchoch a povrchových vlastnostiach rôznych predmetov. Chytenie a ohmatávanie týchto povrchov smeruje k porozumeniu spojenia medzi rečou a tvarom alebo povrchom predmetov.

Maľovanie na chrbát

Pomôcky: žiadne.

Aktivita:

Deti rozdelíme do dvojíc a sadnú si za seba. Jedno z detí kreslí druhému dieťaťu na chrbát rôzne obrázky, napríklad kruh, srdce, kvet, domček. Druhé dieťa potom háda, aký je to predmet. Potom si deti úlohy vymenia.

Metodické usmernenia:

Túto aktivitu môžeme súčasne vnímať ako masážne cvičenie, ktoré pôsobí uvoľňujúco a oddychovo. Deti vnímajú zväčša kreslenie na chrbát ako príjemné a relaxačné. Súčasne sa však musia deti sústreďovať na samotné kreslenie, aby dokázali uhádnuť daný obrázok.

3.5 Uvedomenie si fonologických princípov

Cvičenia smerujúce k fonologickému uvedomovaniu začínajú rôznymi hrami na pozorovanie predmetov. Deti počas týchto hier určujú a identifikujú zvuky a hlasy, čím si cibrú počúvanie špecifických nuáns v samotnej reči. Aj pri delení slov na slabiky alebo rozlišovaní jednotlivých hlások môže byť pohyb nápomocný, najčastejšie vo forme tleskania, krokov, skokov alebo iných prejavov hry na telo.

Náladové ostrovy

Pomôcky: žinenky.

Aktivita:

V priestore rozložíme niekoľko žineniek, ktoré budú predstavovať rôzne ostrovy. Na každom ostrove budú bývať obyvatelia s rôznym prejavom nálady. Šťastní – budú sa smiať, smutní – budú plakať, nahnevaní – budú mrmlať a podobne. Na povel učiteľky budú deti navštevovať jednotlivé ostrovy, pričom sa musia prispôbiť nálade na danom ostrove (začnú sa akože smiať, plakať...). Z ostrova na ostrov sa deti budú premiestňovať rôznym spôsobom podľa povelu učiteľky – skokmi, lezením, plazením, behom a podobne. Počas celej aktivity sa snažia vydávať rôzne zvuky podľa nálady na ostrove.

Metodické usmernenia:

Napriek relatívne jednoduchému zadaniu aktivity sa deti učia vytvárať rôzne zvukové prejavy. Niektoré deti nebudú mať problém smiať sa, a naopak, iné nebudú mať problém plakať. Učiteľka môže vytvoriť aj ostrovy s náročnejšími zvukmi – chrápanie, kýchanie, smrkanie.

Dlhé a krátke slová

Pomôcky: rôzne oblečenie.

Aktivita:

Deti dostanú za úlohu nájsť kus oblečenia, ktoré má podľa nich najkratší názov (najkratšie pomenovanie), napr. šál, potom dostanú za úlohu vybrať oblečenie s najdlhším názvom, napr. pršíplášť. Nájdene oblečenie sa snažia deti vyhláskovať, aby si porovnali dĺžku slova podľa slabík, prípadne môžu slovo vyhláskovať a porovnať si počet písmen v slove. Aby sme prepojili aktivitu s pohybom, povieme deťom, aby urobili taký počet skokov vpred, koľko je v slove hlások, prípadne slabík. Tak môžu deti súťažiť, kto sa napríklad dostane s najväčším počtom slabík do cieľa.

Metodické usmernenia:

Týmto spôsobom sa deti ľahko učia slabikovať a rozlišovať počet slabík v slove. Takéto cvičenie má pozitívny efekt na vnímanie jazyka, pričom deti nerozlišujú len samotné slabiky a dĺžku slova, ale aj jeho melódiu. Aktivitu môžeme modifikovať tak, že deti budú hľadať slová, na ktoré môžu skočiť raz, dvakrát, trikrát, prípadne viackrát.

3.6 Význam slova a slovná zásoba

Pri rozlišovaní významu slova a rozširovaní slovnej zásoby môžu byť pohybové aktivity veľmi užitočné. Samotné pohyby detí môžu evokovať konkrétnu potrebu niečo pomenovať. Tieto hry sú u detí veľmi obľúbené, pričom samotný proces učenia si deti neuvedomujú.

Futbal – nosobal

Pomôcky: balóny.

Aktivita:

Deti už majú z predchádzajúcich aktivít vyskúšané, ako manipulovať s balónom, a že je možné ho odrážať rôznymi časťami tela. V tejto hre si deti preopakujú alebo sa naučia rôzne časti tela. Učiteľka rozdelí deti do priestoru a dá im k dispozícii viacero balónov. Na povel učiteľky budú deti odrážať balóny vybranou časťou tela, napr. rukou, nohou, nosom, uchom, lakt'om, kolenom a podobne.

Metodické usmernenia:

Učiteľka môže pri prvých pokusoch požiadať deti, aby vždy zopakovali názov tej časti tela, ktorou budú balón odrážať. Tým si aj učiteľka overí, či správne počuli a porozumeli časti tela, ktorú ona povedala.

3.7 Komunikačné zručnosti

Každá pohybovo motivovaná situácia v skupine detí si vyžaduje určitú komunikáciu medzi deťmi navzájom. Deti sa musia dohodnúť na konkrétnych pravidlách a určiť si úlohy, napríklad kto bude chytať loptu, kto bude útočiť a kto brániť. Tieto hry môžu mať rôzny charakter, avšak spája ich interakcia medzi pohybom a rečou.

Hra na televízor

Pomôcky: krabice bez dna.

Aktivita:

Deti budú mať k dispozícii krabice bez dna, pričom časť detí bude predstavovať divákov pri televízore a časť detí bude s krabicou predstavovať televízor. Na začiatku si môžu deti v televízore vybrať, čo alebo koho budú predstavovať, pričom diváci sa snažia odhaliť, o aký program, film, reláciu ide. Potom môžu diváci „prepínať“ programy, pričom vždy povedia, čo chcú pozerať. Deti hrajúce televízor sa snažia konkrétny program napodobniť. Deti si potom úlohy vymenia.

Metodické usmernenia:

Deti sa pri tejto aktivite zlepšujú nielen v komunikačných zručnostiach, ale aj v neverbálnom prejave. V prípade záujmu môžu byť deti rozdelené aj do dvojíc – trojíc, pričom spolu pripravujú televízny program.

4 Záver

Pohybová aktivita a šport majú pri integrácii detí s OMJ veľký význam, a to tak z pohľadu využitia pohybu na ich lepšie začlenenie a prípadnú podporu učenia sa jazyka, ako i z pohľadu samotnej participácie na pohybových a športových aktivitách spoločnosti. Tieto typy aktivít im môžu následne pomôcť v samotnej akceptácii spoločnosťou. V materských školách sa bežne realizujú rôzne športové olympiády alebo súťaže. Často však o týchto aktivitách rodičia detí s OMJ nevedia alebo sa obávajú, že ak sa zúčastnia, nebudú rozumieť zadaniu alebo úlohám v rámci jednotlivých súťaží. Je preto vhodné pozvať rodičov na „predprípravu,“ zrealizovať v materskej škole cvičenia s rodičmi, ktorí by sa

mohli zúčastniť, a kde by boli prípadne predstavené jednotlivé pohybové (súťažné) úlohy. Súčasne by sa títo rodičia mohli podieľať na skladbe pohybových úloh, keďže každá krajina má svoje tradičné športy a pohybové aktivity. Tým by sa obmedzilo aj znevýhodňovanie týchto detí a rodičov, keďže niektoré typy pohybových aktivít alebo športov nemusia byť pre ich kultúru alebo krajinu typické. Aj v prípade takýchto aktivít je však potrebná prvotná komunikácia s rodičmi, či im tento prístup vyhovuje a či súhlasia s účasťou svojich detí na daných aktivitách. Niektoré výskumy totiž poukázali na to, že rodičia si často neželajú, aby ich kultúra alebo zvyky boli prenášané do materskej školy, práve naopak, vnímajú to často tak, že v materskej škole sa deti zoznamujú s kultúrou hostiteľskej krajiny, zatiaľ čo domáce prostredie slúži na rozvoj vlastných kultúrnych zvykov (Tobin et al., 2016).

Použitá literatúra

ASHER, J. 1996. *Learning Another Language Through Actions*. (5th ed.) Los Gatos, CA : Sky Oaks Productions.

Council of Europe. 2016. *Integrating migrants and refugees: the role of sport*. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/sport/home/-/asset_publisher/wrmQVLjaIjIp/content/integrating-migrants-and-refugees-the-role-of-sport?inheritRedirect=false>. Naposledy prístupné: 25. 10. 2020.

HARTMAN, D., KWAUK, Ch. 2011. Sport and Development: An Overview, Critique, and Reconstruction. *Journal of Sport and Social Issues*, 35(3), 284–305.

SMITH, R., SPAAIJ, R, MCDONALD, B. 2019. Migrant Integration and Cultural Capital in the Context of Sport and Physical Activity: a Systematic Review. *Journal of Migration & Integration*, 20(3), 851–868.

TOBIN, J. J. et al. 2016. *Preschool and Im/migrants in five countries*. Brussels : P.I.E. Peter Lang.

ZIMMER, R. 2009. *Handbuch : Sprachförderung durch Bewegung*. Freiburg: Herder.

Dana Masaryková, PhD.

Katedra školskej pedagogiky, Pedagogická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave

Priemyselná 4, P. O. Box 9, 918 43 Trnava, dana.masarykova@truni.sk

Prílohy

Užitočné informácie pre MŠ a rodičov detí s odlišným materinským jazykom

Ak materskú školu začne navštevovať dieťa s odlišným materinským jazykom, zvyčajne dokáže pochopiť inštrukcie učiteľky spontánne a do diania sa zapája napodobňovaním správania ostatných detí. Komunikácia je však sťažená s rodičom alebo zákonným zástupcom, ktorý slovenský jazyk neovláda. Oveľa komplikovanejšie je, ak sa nedá dorozumieť s rodičom aj prostredníctvom anglického alebo nemeckého jazyka. Preto je vhodné aspoň spočiatku ponúknuť rodičom niektoré základné informácie a oznamy v ich jazyku, aby mali prehľad aj o tom, čo jeho dieťa v materskej škole robí, čo potrebuje, čo musí, môže a pod.

1. Slovenský text
2. Bulharský text
3. Vietnamský text
4. Srbský text
5. Ruský text
6. Ukrajinský text

1 Všeobecné informácie k vzdelávaniu v ranom detstve na Slovensku

Predprimárne vzdelávanie na Slovensku nie je povinné. Zmena nastane od 1. 1. 2021 pre deti jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky.

Materská škola prijíma deti vo veku od 3 do 6 rokov na základe vyplnenej žiadosti o prijatie dieťaťa do materskej školy. MŠ prijíma deti priebežne (ak je voľná kapacita MŠ) alebo k nasledujúcemu školskému roku, ktorý začína 1. 9. 20..... K prihláške je potrebné doložiť aj potvrdenie o zdravotnom stave dieťaťa od jeho ošetrojúceho lekára, ktorého súčasťou je potvrdenie o očkovaní.

Rodičia majú právo vybrať si ktorúkoľvek materskú školu pre svoje dieťa, tá ho však kvôli kapacitným dôvodom nemusí prijať.

Deťom cudzincov s povoleným pobytom na území Slovenskej republiky, deťom žiadateľov o azyl a Slovákov žijúcich v zahraničí sa poskytuje výchova, vzdelávanie a stravovanie v materskej škole za tých istých podmienok ako občanom Slovenskej republiky.

MŠ uskutočňuje výchovu a vzdelávanie podľa školského vzdelávacieho programu (napíše sa názov v slovenčine).

Rodič musí byť preukázateľne oboznámený so školským poriadkom, čo potvrdzuje svojím podpisom.

Ochrana osobných údajov

Osobné údaje, kontaktné údaje detí a ich zákonných zástupcov sú využívané v súlade so znením zákona NR SR č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov a internej bezpečnostnej dokumentácie v súlade s GDPR. Telefonické kontakty sa využívajú v prípade ochorenia dieťaťa, potrebnej konzultácie učiteľky s rodičom alebo v prípade, že si dieťa rodič nevyzdvihne včas do skončenia prevádzky materskej školy. Všetky informácie o deťoch a ich zákonných zástupcoch musia byť uložené mimo dosahu nepovolaných osôb a chránené pred ich zneužitím. Na začiatku dochádzky dieťaťa do MŠ dáva jeho zákonný zástupca informovaný súhlas na spracovanie osobných údajov a udeľuje škole súhlas/nesúhlas so spracovávaním fotografií a videonahrávok na účely prezentácie materskej školy. Tento súhlas je súčasťou osobného spisu dieťaťa.

Rodič/zákonný zástupca dieťaťa je povinný:

Poskytnúť škole osobné údaje svojho dieťaťa a svoje identifikačné údaje (napr. meno, dátum narodenia, adresa trvalého/prechodného pobytu, telefónne číslo a pod.) v rozsahu uvedenom v § 11 ods. (7) školského zákona na potreby školského registra a informovať školu o zmenách v osobných údajoch.

Informovať materskú školu o zmene zdravotnej spôsobilosti jeho dieťaťa, jeho zdravotných problémoch alebo iných závažných skutočnostiach, ktoré by mohli mať vplyv na priebeh výchovy a vzdelávania.

Oznámiť, ak sa dieťa nemôže zúčastniť na výchove a vzdelávaní v materskej škole bez zbytočného odkladu a uviesť príčinu jeho neprítomnosti. Ak je dieťa neprítomné v MŠ viac ako po sebe nasledujúcich dní, môže MŠ žiadať potvrdenie od lekára dieťaťa.

Komunikácia so zamestnancami

Komunikácia medzi zákonným zástupcom a pedagogickým zamestnancom prebieha na stretnutiach (konzultáciách) vo vopred dohodnutom termíne v pracovnom čase zamestnanca, a to výhradne v priestoroch školy. Na týchto konzultáciách sa môže rodič dohodnúť osobne s učiteľkou alebo prostredníctvom telefónneho kontaktu:, prípadne emailového kontaktu:

Prevádzka MŠ

Materská škola má prevádzku v pracovných dňoch od do hod.

V čase letných prázdnin (júl a august) môže byť prevádzka MŠ prerušená na niekoľko týždňov.

Prevádzka je prerušená aj v čase sviatkov a dní pracovného pokoja.

Dieťa je potrebné priviesť do MŠ v čase od do hod.

Dieťa je možné vyzdvihnúť z MŠ najskôr o hod.

Dieťa môže vyzdvihnúť rodič/zákonný zástupca alebo splnomocnením poverená osoba staršia ako 10 rokov.

V prípade, že zákonní zástupcovia dieťaťa majú súdnym rozhodnutím, príp. predbežným opatrením obmedzený styk s dieťaťom, je potrebné o tom písomne (fotokópiou úradného rozhodnutia) informovať materskú školu.

Poplatky

Za pobyt dieťaťa v materskej škole prispieva zákonný zástupca povinne na čiastočnú úhradu výdavkov materskej školy. Výška mesačného príspevku je € mesačne. Platbu je potrebné uhradiť mesiac vopred do na číslo účtu s poznámkou pre prijímateľa:

Príspevok za pobyt dieťaťa v MŠ sa neuhrádza za dieťa:

- a) ktoré má jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky,
- b) ak zákonný zástupca dieťaťa predloží riaditeľovi materskej školy doklad o tom, že je poberateľom dávky v hmotnej núdzi a príspevkov k dávke v hmotnej núdzi,
- c) ktoré je umiestnené v zariadení na základe rozhodnutia súdu.

Strava

Úhradu za stravu je potrebné uskutočniť vopred, do na číslo účtu
Výška stravného poplatku je € na deň alebo € na pol dňa.

Neprítomnosť dieťaťa a odhlásenie zo stravy oznámi zákonný zástupca bezodkladne, najlepšie jeden deň vopred, najneskôr do hod. telefonicky na telefónnom čísle: alebo osobne.

Deťom je podávaná desiata, obed a olovrant. Ak dieťa navštevuje materskú školu na dopoludnie, je mu podávaná desiata a obed.

Deťom je možné individuálne donášať stravu do zariadenia školského stravovania vtedy, ak posúdenie lekára všeobecnej zdravotnej starostlivosti pre deti a dorast alebo posúdenie lekára so špecializáciou v príslušnom špecializačnom odbore dokladuje, že výživa dieťaťa vyžaduje osobitné stravovanie.

Denný režim

ČAS Od - do	ČINNOSTI
	otvorenie MŠ, schádzanie detí hry a činnosti podľa výberu detí, navodené navrhovanie aktivít, spoločné diskutovanie, individuálne, skupinové alebo frontálne činnosti a aktivity, edukačné aktivity pohybové a relaxačné cvičenia
	schádzanie detí v jednotlivých triedach, hry a činnosti podľa výberu detí, zdravotné cvičenie
	osobná hygiena, desiata
	vzdelávacie aktivity, prípadne pobyt vonku
	osobná hygiena, obed
	príprava na odpočinok – literárne, hudobné chvíľky a rozhovory, odpočinok (deti počas obeda spia, starším deťom sa spánok skracuje, prípadne nespia), pohybové a relaxačné cvičenia
	osobná hygiena, olovrant
	hry a hrové činnosti detí – do postupného odchodu detí domov individuálne, skupinové alebo frontálne priamo i nepriamo usmerňované činnosti a aktivity ukončenie prevádzky MŠ

Potreby, ktoré je nevyhnuté priniesť dieťaťu:

- na prezutie je zákonný zástupca povinný dieťaťu zabezpečiť pevnú obuv;
- oblečenie na prezlečenie (tepláky, tričko, spodnú bielizeň, ponožky);

- oblečenie na pobyt vonku (nepremokavá bunda, nohavice, gumáky, sveter – v závislosti od ročného obdobia);
- pyžamo;
- posteľnú bielizeň;
- uterák;
- zubnú kefku a zubnú pastu;
- papierové vreckovky;
- hrebeň.

Všetky veci musia byť podpísané menom dieťaťa.

Oznamy

Dňa bude prerušená prevádzka materskej školy z dôvodu (je možné doplniť nasledujúce možnosti):

- dezinfekcie a deratizácie;
- prerušenej dodávky elektriny, plynu, kúrenia, vody;
- nízkeho počtu prihlásených detí;
- zvýšeného výskytu prenosných alebo respiračných ochorení;
- potreby dôkladného čistenia priestorov MŠ počas letných prázdnin.

V dňoch až bude materská škola zatvorená z dôvodu (rovnako je možné doplniť jednu z predchádzajúcich vymenovaných možností).

Dňa sa uskutoční rodičovské združenie o v triede Vaša účasť je nutná.

V materskej škole sa vyskytli vši, prosím, skontrolujte hlavu dieťaťa.

Ak sa deti zúčastnia výletov a exkurzií, musíte podpísať u učiteľky informovaný súhlas rodiča.

2 Обща информация за образованието в ранна детска възраст в Словакия

В Словакия предучилищното образование не е задължително. Промяна ще настъпи от 01.01.2021г. за децата в последната една година преди започване на задължителното основно образование.

Детската градина приема деца на възраст от 3 до 6 години въз основа на попълнено заявление за приемане на дете в детска градина. Детската градина приема деца непрекъснато (ако в детската градина има свободни места) или към началото на следващата училищна година, започваща от 1. 9. 20... г. Към заявлението трябва да се приложи потвърждение за здравното състояние на детето от неговия личен лекар, част от което е и потвърждение за поставените ваксини. Родителите имат право да си изберат която и да е било детска градина, но ако детската градина няма свободни места, може да откаже приема на детето.

На децата на чужденците с позволение за пребиваване на територията на Словашката република и децата на молителите за убежище и словаци, живущи в чужбина, се предоставя възпитаване и образование и хранене в детската градина при същите условия както на гражданите на Словашката република.

Детската градина осъществява възпитаването и образованието съгласно учебната образователна програма (посочва се наименованието на словашки език).

Родителят трябва да бъде достоверно запознат с правилника на детската градина, което удостоверява с подписа си.

Защита на личните данни

Личните данни, данните за контакт на децата и техните законни представители се използват в съответствие със Закон NR SR № 18/2018 Сб. за защита на личните данни и изменението на някои закони и вътрешната поверителна документация в съответствие с GDPR. Телефоните за връзка се използват в случай на разболяване на детето, необходимата консултация на учителката с родителя или в случай, че родителят не вземе детето навреме до приключването на работното време на детската градина. Всички информации за децата и техните законни представители трябва да се съхраняват извън достъп на външни лица и да бъдат защитени от злоупотреба. При постъпването на детето в детската градина неговият законен представител предоставя информирано съгласие за обработването на личните данни и дава на детската градина съгласие / несъгласие с обработването на снимки и видеозаписи с цел презентиране на детската градина. Това съгласие е част от личното досие на детето.

Родителят / законният представител на детето се задължава:

Да предостави на детската градина личните данни на детето и своите идентификационни данни (напр. имена, дата на раждане, постоянен / настоящ адрес, телефонен номер и пр.)

в обхват, посочен в § 11 ал. (7) от Закона за училищата за целите на училищния регистър и да уведомява детската градина за промени, отнасящи се до личните данни.

Да уведомява детската градина за промяна на здравословната пригодност на детето, здравините му проблеми или за други сериозни действителности, които би могли да повлияят върху възпитаването и образованието.

Ако се наложи детето да отсъства от детската градина, да уведоми за това без излишно отлагане и да посочи причината за отсъствието му. Ако детето не се явява на детска градина повече от последователни дни, детската градина може да изисква потвърждение от лекаря на детето.

Комуникация със служителите

Комуникацията между законния представител и педагогичния служител протича на срещи (консултации) в предварително уговорено време през работното време на служителя, а то единствено в помещенията на детската градина. Такива консултации родителят може да си уговори лично с учителя или на телефон:, евентуално на имейл:

Работно време на детската градина

Детската градина работи през делнични дни: от до часа.

През лятната ваканция (юли и август) детската градина може да бъде затворена за няколко седмици.

Детската градина не работи и по време на празниците и почивните дни.

Детето трябва да се доведе в детската градина в периода от до часа.

Детето може да бъде взето от детската градина най-рано в часа.

Детето може да бъде взето от родител / законен представител или упълномощено с пълномощно лице, навършило поне 10-годишна възраст.

В случай, че срещу законите представители на детето е взета мярка за органичен контакт с детето въз основа на съдебно решение, евент. с предварителна ограничителна мярка, детската градина следва да бъде уведомена за този факт писмено (фотокопие на официалното решение).

Такси

За посещаването на детето на детската градина законният представител плаща задължителна такса, представляваща частичните разходи на детската градина. Размерът на месечната такса е € месечно. Таксата трябва да се плати един месец напред до по банкова сметка № с бележка за получателя:

Такса за посещаване на дете на детска градина не се плаща за дете:

- а) на което му остава една година преди започване на задължителното основно образование,
- б) ако законовият представител представи на директора на детската градина документ за това, че получава социални помощи и добавки към социални помощи,
- в) което е настанено в заведението въз основа на съдебно решение.

Хранене

Таксата храна трябва да се плати един месец напред, до по банкова сметка № Размерът на цената за храна е € на ден, или € за половин ден.

Законният представител трябва непосредствено да уведоми за отсъствието на детето и отписване от храна, на телефон: или лично.

На децата се предоставя сутрешна закуска, обяд и следобедна закуска. Ако детето посещава детската градина само за половин ден, получава сутрешна закуска и обяд.

На децата може да се носи индивидуална храна в детската градина и столовата само въз основа на потвърждение от личния лекар на детето или съответния лекар-специалист за това, че на детето трябва да се предоставя специална храна.

Дневен режим

ВРЕМЕ От – до	ДЕЙНОСТИ
	отваряне на детската градина, пристигане на децата игри и дейности според избора на децата, предлагане на активности, обща комуникация, индивидуални групови или фронтални дейности и активности, образователни активности, гимнастика и упражнения за релаксация
	събиране на децата в отделните групи, игри и дейности по избор на децата, здравословни упражнения,
	лична хигиена, закуска
	образователни активисти, евентуално излизане навън
	лична хигиена, обяд
	подготовка за почивка – литературни, музикални моменти и разговори, почивка (след обяд децата спят, при по-големите деца следобедният сън се скъсява, евент. не спят), гимнастика и упражнения за релаксация
	лична хигиена, закуска

	<p>игри и игриви дейности на децата – до постепенното прибиране на децата вкъщи, индивидуални, групови или фронтални дейности и активности пряко или косвено регулирани</p> <p>приключване на работното време на детската градина</p>
--	---

Вещи, които трябва да се донесат за детето

Законният представител е длъжен да осигури на детето за престоя в детската градина плътни обувки.

Облекло за преобличане (анцуг, тениска, бельо, чорапи)

Облекло за престой навън (непромокаемо яке, панталон, ботуши, пуловер, в зависимост от годишния сезон)

Пижама

Спално бельо за легло

Хавлиена кърпа

Четка за зъби и паста за зъби

Хартиени кърпички

Гребен

Върху всички вещи трябва да се напише името на детето.

Уведомление

На детската градина няма да работи поради ... (може да се допълни една от посочените възможности)

- дезинсекция и дератизация
- прекъснато подаване на ел. ток, газ, отопление, вода
- малък брой на записани деца
- повишено наличие на преносими или респираторни заболявания
- необходимост от обстойно почистване на помещенията на детската градина по време на лятната ваканция

В периода от до детската градина ще бъде затворена поради (по същия начин може да се допълни една от посочените по-горе възможности).

На ще се проведе родителска среща в в клас Вашето присъствие е необходимо.

В детската градина се появиха въшки, моля проверете главата на вашето дете.

Ако детето ще взема участие на излети и екскурзии, трябва да подпишете при учителката информирано съгласие на родителите.

3 Thông tin chung về giáo dục mẫu giáo tại Slovakia

Giáo dục tiền tiểu học ở Slovakia là không bắt buộc. Thay đổi sẽ diễn ra từ ngày 01.01.2021 cho trẻ một năm trước khi bắt đầu chương trình giáo dục bắt buộc.

Trường mẫu giáo nhận trẻ trong khoảng từ 3 đến 6 tuổi dựa theo đơn xin nhập học. Trường nhận trẻ liên tục (nếu còn chỗ trống) hoặc từ năm học tiếp theo, bắt đầu từ ngày 1. 9. 20... Kèm theo đơn xin học cần có giấy chứng nhận sức khỏe từ bác sỹ của trẻ, bao gồm cả chứng nhận tiêm chủng.

Phụ huynh có quyền chọn bất kỳ trường mẫu giáo nào cho con mình, nhưng trường học có thể từ chối vì lý do hết chỗ.

Con của người nước ngoài có giấy phép cư trú trong lãnh thổ Cộng hòa Slovak hay của người xin tị nạn hay của người Slovakia sống ở nước ngoài đều được hưởng giáo dục và bán trú trong trường mẫu giáo với cùng điều kiện như công dân Cộng hòa Slovak.

Trường mẫu giáo thực hiện giáo dục và giảng dạy theo chương trình giáo dục (tiêu đề được viết bằng tiếng Slovakia).

Phụ huynh phải được làm quen với các quy tắc của trường và xác nhận bằng chữ ký của mình.

Chính sách bảo mật

Dữ liệu cá nhân, chi tiết liên lạc của trẻ và người giám hộ được sử dụng theo quy định NR SR số 18/2018 Z. z. về việc bảo vệ dữ liệu cá nhân và việc sửa đổi một số luật và các tài liệu bảo mật nội bộ theo GDPR. Số điện thoại được sử dụng trong trường hợp trẻ bị bệnh, các cuộc họp cần thiết giữa giáo viên và phụ huynh hay trong trường hợp phụ huynh không đón trẻ kịp giờ trường đóng cửa. Tất cả các thông tin về trẻ và người giám hộ phải được lưu ngoài tầm với của những người không có phận sự và được bảo vệ khỏi sự lạm dụng. Khi trẻ bắt đầu theo học tại trường, người giám hộ đồng ý với việc xử lý các dữ liệu cá nhân và đồng ý/không đồng ý với nhà trường về việc xử lý ảnh hay video cho mục đích quảng bá nhà trường. Việc đồng ý này sẽ là một phần trong hồ sơ cá nhân của trẻ.

Phụ huynh / người giám hộ trẻ phải:

Cung cấp cho nhà trường các dữ liệu cá nhân của trẻ và cả dữ liệu nhận dạng của mình (như tên, ngày tháng năm sinh, địa chỉ thường trú/tạm trú, số điện thoại v.v...) trong phạm vi quy định tại § 11 dòng (7) luật trường học về nhu cầu đăng ký trường và thông báo cho trường biết về các thay đổi dữ liệu cá nhân.

Thông báo cho nhà trường về các thay đổi về thể lực, sức khỏe của trẻ, các vấn đề y tế hay các thông tin quan trọng khác có thể ảnh hưởng đến quá trình học của trẻ.

Thông báo và đưa ra lý do ngay khi trẻ không tham dự buổi học tại trường. Nếu trẻ vắng mặt tại trường nhiều hơn ... ngày liên tục, nhà trường có thể yêu cầu giấy xác nhận từ bác sỹ của trẻ.

Liên lạc với các nhân viên trường

Liên lạc giữa người giám hộ và nhân viên sư phạm được diễn ra trong các buổi họp vào thời gian thỏa thuận trước trong giờ làm việc và chỉ trong phạm vi nhà trường. Phụ huynh có thể hẹn giờ làm việc với giáo viên trực tiếp hoặc qua điện thoại:, hay email:

Hoạt động của trường mẫu giáo

Trường mẫu giáo mở cửa vào các ngày làm việc từ: đến giờ.

Trường có thể đóng cửa vài tuần trong thời gian nghỉ hè (tháng bảy và tháng tám).

Trường đóng cửa vào các ngày lễ và ngày nghỉ.

Trẻ phải được đưa đến trường và thời gian từ đến giờ.

Có thể đón trẻ từ trường sớm nhất vào giờ.

Trẻ có thể được đón bởi phụ huynh / người giám hộ hoặc người được ủy quyền trên 10 tuổi.

Trong trường hợp người giám hộ bị hạn chế tiếp xúc với trẻ trên cơ sở quyết định của tòa án hay lệnh tạm thời, phải có văn bản thông báo cho nhà trường (bản sao quyết định chính thức).

Các loại phí

Khi trẻ ở trường mẫu giáo, người giám hộ phải đóng góp một phần vào việc thanh toán các chi phí của nhà trường. Tiền phí mỗi tháng là € một tháng và cần được trả trước một tháng đến ngày vào tài khoản số với lời nhắn cho người nhận:

Phí sinh hoạt của trẻ tại trường mẫu giáo không phải trả cho trẻ:

- a) còn một năm trước chương trình giáo dục bắt buộc,
- b) nếu người giám hộ nộp cho hiệu trưởng trường mẫu giáo giấy chứng nhận mình là người được trợ cấp về vật chất,
- c) được đưa vào cơ sở dựa theo quyết định của tòa án.

Bán trú

Tiền ăn phải được trả trước đến ngày vào tài khoản số Phí tiền ăn là € một ngày, hay € nửa ngày.

Khi trẻ vắng mặt, người giám hộ cần thông báo hủy bữa ngay, tốt nhất là trước một ngày, muộn nhất đến giờ. Có thể thông báo trực tiếp hoặc qua điện thoại vào số:

Trẻ được cung cấp cho bữa nhẹ buổi sáng, bữa trưa và bữa nhẹ buổi chiều. Nếu chỉ đến trường vào buổi sáng, trẻ được ăn bữa nhẹ buổi sáng và bữa trưa.

Có thể mang đồ ăn riêng tới trường cho trẻ nếu trẻ cần chế độ dinh dưỡng đặc biệt theo đánh giá của bác sỹ đa khoa của trẻ hoặc của bác sỹ chuyên khoa.

Thời khóa biểu

THỜI GIAN Từ - đến	HOẠT ĐỘNG
	mở cửa trường mẫu giáo, nhận trẻ các trò chơi hay hoạt động theo sự lựa chọn của trẻ, gợi ý các hoạt động, cùng nhau thảo luận, các hoạt động nhóm hoặc riêng lẻ, các hoạt động giáo dục, dạy dỗ. các bài tập vận động và thư giãn
	nhận trẻ vào từng lớp, các trò chơi hay hoạt động theo sự lựa chọn của trẻ, các bài tập sức khỏe,
	vệ sinh cá nhân, ăn nhẹ
	các hoạt động giáo dục hoặc hoạt động ngoài trời
	vệ sinh cá nhân, bữa trưa
	chuẩn bị nghỉ ngơi – các giờ văn học, âm nhạc, nói chuyện, nghỉ ngơi (trẻ nhỏ ngủ trong bữa trưa, trẻ lớn ngủ ít hơn hoặc không ngủ), bài tập vận động và thư giãn
	vệ sinh cá nhân, ăn nhẹ
	các trò chơi và hoạt động giải trí cho trẻ – các hoạt động giáo dục, riêng lẻ hoặc theo nhóm cho đến khi trẻ dần về nhà đóng cửa trường

Những dụng cụ cần cho trẻ mang đến

Người giám hộ phải đảm bảo cho trẻ giày chắc chắn để thay.

Quần áo để thay (quần thể thao – tepláky, áo, đồ lót, tất)

Quần áo hoạt động bên ngoài (áo khoác không thấm nước, quần, ủng, áo len, tùy theo mùa)

Quần áo ngủ

Đồ trái giường

Khăn

Bàn chải và kem đánh răng

Khăn giấy

Lược

Tất cả đồ dùng cần được ghi tên trẻ.

Thông báo

Ngày trường mẫu giáo đóng cửa bởi lý do ... (có thể điền vào các lý do sau)

- loại bỏ côn trùng và thú gặm nhấm
- mất điện, nước, sưởi, ga
- số lượng trẻ đăng ký ít
- tỷ lệ các bệnh truyền nhiễm hoặc hô hấp tăng
- làm sạch triệt để không gian trường trong kỳ nghỉ hè

Vào các ngày đến trường mẫu giáo sẽ đóng cửa vì lý do (có thể điền vào một trong các lý do nêu trên).

Ngày họp phụ huynh về tại lớp Ông/bà cần phải tham dự.

Trong trường mẫu giáo có xuất hiện chấy, xin hãy kiểm tra đầu tóc của trẻ.

Nếu trẻ tham gia các chuyến đi chơi và tham quan, phụ huynh phải ký giấy đồng ý với giáo viên.

4 Osnovne informacije o ranom obrazovanju dece u Slovačkoj

Predškolsko obrazovanje u Slovačkoj nije obavezno. To će se promeniti počevši od 01.01.2021. godine za decu u periodu od godinu dana pre obaveznog pohađanja škole.

Predškolska ustanova odnosno vrtić prihvata decu uzrasta odnosno dobi od 3 do 6 godina na osnovu ispunjene prijave za prijem deteta u vrtić. Vrtić prihvata decu kontinuirano (ako postoji besplatan kapacitet vrtića) ili sledeću školsku godinu, koja počinje 1. septembra 20..... godine. Uz prijavu mora biti priloženo i uverenje o zdravstvenom stanju deteta pribavljeno od njegovog lekara a koje uključuje i potvrdu o obavljenoj vakcinaciji.

Roditelji imaju pravo da odaberu bilo koji vrtić za svoje dete. Iz razloga koji se tiče pune popunjenosti kapaciteta vrtića, to možda neće biti moguće.

Deci stranaca kojima je dozvoljeno da borave na teritoriji Slovačke i deci azilanata kao i Slovacima koji žive u inostranstvu, pruža se obrazovanje i smeštaj u vrtić pod istim uslovima kao i državljanima Slovačke.

Vrtić sprovodi obrazovanje i vastiptanje prema školskom obrazovnom programu (upiše se naziv na slovačkom jeziku).

Roditelj mora da bude upoznat sa školskim pravilima, što mora da potvrdi i svojim potpisom.

Politika privatnosti

Lični podaci, podaci za kontaktiranje dece i njihovih zakonskih zastupnika koriste se u skladu sa tekstem Zakona NR Slovačke Republike br. 18/2018 u važećoj verziji o zaštiti ličnih podataka, o izmenama i dopunama određenih zakona i interne bezbednosne dokumentacije u skladu sa pravilima GDPR. Telefonski kontakti se koriste u slučaju bolesti deteta, neophodnog dogovora između vaspitačice i roditelja ili u slučaju da roditelj dete ne preuzme na vreme do kraja radnog vremena vrtića. Svi podaci o deci i njihovim roditeljima ili starateljima moraju se čuvati van domašaja neovlašćenih lica i biti zaštićeni od zloupotrebe. Na početku boravka deteta u vrtiću, njegov zakonski zastupnik daje saglasnost za obradu ličnih podataka i vrtiću daje saglasnost / neodobranje za obradu fotografija i video zapisa u svrhu predstavljanja vrtića. Ova saglasnost je deo ličnog dosijea svakog deteta.

Roditelj / staratelj deteta je dužan da:

Obezbedi vrtiću lične podatke deteta i svoje identifikacione podatke (npr. ime, datum rođenja, adresu stalnog / privremenog prebivališta, telefonski broj itd.) u opsegu navedenom u § 11 st. (7), u obimu koji je naveden u stavu 11 st.(7) Zakona o obrazovanju za potrebe školskog registra i za obaveštavanje škole o promenama u ličnim podacima;

Obavesti vrtić o promeni zdravstvenog stanja deteta, o njegovim zdravstvenim poteškoćama ili o drugim ozbiljnim činjenicama koje mogu da utiču na tok vaspitavanja i obrazovanja i

Da obavesti vrtić ako dete ne može da dolazi, i to bez nepotrebnog odlaganja, sa navođenjem razloga za odsustvovanje deteta. Ukoliko dete ne dolazi u vrtić više od uzastopnih dana, vrtić može da zatraži potvrdu od detetovog lekara.

Komunikacija sa zaposlenima

Komunikacija između roditelja ili zakonskog staratelja i nastavnog osoblja odvija se na sastancima (konsultacijama), u unapred dogovoreno vreme tokom radnog vremena zaposlenih i isključivo u prostorijama vrtića. Roditelj može da se dogovori o tim konsultacijama lično, u kontaktu sa nastavnikom ili telefonom:, ili da kontaktira putem e-pošte:

Način rada i poslovanja vrtića

Vrtić radi radnim danima u vremenu: od do časova.

Tokom raspusta (jula i avgusta meseca) vrtić može da prekine rad na nekoliko nedelja.

Rad se prekida i tokom državnih praznika i van radnih dana.

Dete mora da bude dovedeno u vrtić od do časova.

Roditelj / staratelj mogu da preuzmu dete iz vrtića najranije u časova.

Dete starije od 10 godina može da bude preuzeto od strane roditelja / staratelja ili ovlašćenog lica.

U slučaju da zakonski zastupnici deteta imaju sudsku odluku, ili ako je utvrđen, kao mera predostrožnosti, ograničen kontakt sa detetom, neophodno je pismeno obavestiti vrtić (priložiti fotokopiju službene odluke).

Naknade (troškovi)

Za boravak deteta u vrtiću zakonski staratelj je obavezan da plati delimični trošak poslovanja vrtića. Mesečni udeo troška je €/mesec. Plaćanje se mora izvršiti mesec dana unapred do na račun broj uz napomenu korisniku:

Trošak boravka deteta u vrtiću se ne plaća:

- a) za decu u periodu od godinu dana pre obaveznog početka obrazovanja u školi,
- b) kada zakonski staratelj deteta priloži direktoru vrtića dokaz da prima materijalnu naknadu i doprinose za sopstvene materijalne potrebe,
- c) za decu koja se po nalogu suda smeštaju u socijalnu ustanovu.

Hrana

Plaćanje obroka mora biti izvršeno unapred, do datuma na broj računa Naknada za obrok je € dnevno, ili € pola dana.

O odsustvu i odustajanju roditelj deteta mora bez odlaganja da obavesti zakonskog zastupnika, poželjno je jedan dan unapred, najkasnije do časova, telefonom na broj: ili lično.

Deca dobijaju užinu prepodne, ručak i užinu poslepodne. Ako dete pohađa vrtić prepodne, dobija uvek užinu prepodne i ručak.

Deca mogu i sama da donose hranu u vrtić ako se na osnovu procene lekara opšte zdravstvene zaštite za decu i adolescente ili specijaliste odgovarajuće specijalizacije pokaže da ishrana deteta zahteva posebnu dijetu.

Dnevni režim

VREME Od - do	AKTIVNOSTI
	Otvaranje vrtića, dolazak dece; Igre i aktivnosti po želji dece; Predložene aktivnosti, zajednička diskusija, pojedinačni, grupni ili frontalni radovi i aktivnosti, obrazovne aktivnosti; Vežbe pokreta i opuštanja.
	Dolazak dece u pojedine razrede, igre i aktivnosti po izboru dece, zdravstvene vežbe.
	Lična higijena, prepodnevna užina.
	Obrazovne aktivnosti ili boravak napolju.
	Lična higijena, ručak.
	Priprema za odmor – književni, muzički trenuci i intervjui, odmor (mlađa deca spavaju za vreme ručka, dok je starijoj deci spavanje skraćeno ili ne spavaju uopšte), vežbe kretanja i opuštanja.
	Lična higijena, popodnevna užina.
	Dečje igre i vežbe u duhu igre – pojedine, grupne ili frontalne aktivnosti i direktno odnosno indirektno usmerene aktivnosti dok deca ne napuste vrtić. Kraj radnog vremena vrtića.

Neophodne stvari koje deca moraju doneti sa sobom

Staratelj je dužan da obezbedi detetu čvrstu obuću.

Odeća za oblačenje (trenerke, majica, donji veš, čarape)

Odeća za boravak na otvorenom (vodootporne jakne, pantalone, čizme, džemper, zavisno od aktuelnog perioda godine / sezone)

Pidžama

Posteljina na krevetu

Peškir

Četkica i pasta za zube

Papirne maramice

Češalj

Sve stvari moraju biti potpisane imenom deteta.

Najave

Dana rad vrtića će biti prekinut zbog ... (mogu se dodati i sledeće opcije)

- dezinfekcija i deratizacija;
- prekid u snabdevanju vodom, strujom, gasom, grejanjem;
- mali broj upisane dece;
- povećana učestalost zaraznih ili respiratornih bolesti;
- potreba za temeljnim čišćenjem obdaništa tokom letnjih praznika.

Od do vrtić će biti zatvoren zbog (takođe moguće je dodati i jednu od gore navedenih opcija).

Dana održaće se sastanak roditelja u prostorijama vrtića Učešće roditelja je potrebno.

U vrtiću su se pojavile uši, molimo da pregledate glavu vašeg deteta.

Ako deca učestvuju u izletima ili ekskurzijama, mora da se obezbedi saglasnost roditelja / staratelja koji svojim potpisom potvrđuju svoj pristanak.

5 Общая информация о дошкольном образовании в Словакии

Дошкольное образование не является обязательным в Словакии. Однако от 01.01.2021 года в силу вступят изменения об обязательном дошкольном образовании для детей, которые будут обязаны посещать детский сад последний год перед школой.

Детский сад принимает детей в возрасте от 3 до 6 лет на основании заполненного заявления о приеме ребенка в детский сад. Детский сад принимает детей непрерывно (при наличии свободных мест в детском саду) или на следующий учебный год, который начинается 1.9.20..... Заявка также должна сопровождаться справкой о здоровье ребенка от лечащего врача, которая включает справку о прививках.

Родители имеют право выбрать любой детский сад для своего ребенка, но в зависимости от количества свободных мест, детские сады могут не принять ребенка.

Дети иностранцев, которые имеют разрешение на проживание на территории Словацкой Республики, а также дети беженцев, ожидающих убежища и дети граждан Словацкой республики, проживающие за рубежом, получают образование и питание в детском саду на тех же условиях, что и граждане Словацкой Республики.

Детский сад осуществляет обучение по школьной образовательной программе (название пишется на словацком языке).

Родитель должен быть наглядно ознакомлен со школьными правилами, что подтверждается его/ее подписью.

Защита персональных данных

Персональные данные, контактные данные детей и их законных представителей используются в соответствии с формулировкой Закона Национального совета Словацкой Республики № 18/2018 «О защите персональных данных и о внесении изменений в некоторые законы и документы внутренней безопасности в соответствии с Общим регламентом по защите персональных данных (GDPR). Телефонные контакты используются в случае болезни ребенка, необходимой консультации воспитателя с родителем или в случае, если родитель не забрал ребенка до окончания рабочего дня детского сада. Вся информация о детях и их законных представителях должна храниться в недоступном для посторонних лиц месте, и защищаться от применения не по назначению. В начале посещения ребенком детского сада, законный представитель дает свое согласие на обработку персональных данных и дает согласие/несогласие учебному заведению на обработку фотографий и видеозаписей с целью презентации детского сада. Это согласие является частью личного дела ребенка.

Родитель/законный представитель ребенка обязан:

Предоставить школе личные данные своего ребенка и свои идентификационные данные (например, имя, дата рождения, адрес постоянного/временного проживания, номер телефона и т.д.) в объеме, указанном в § 11 абз. (7) Закона об образовании для целей школьного реестра, а также обязан информировать учебное заведение о любых изменениях в личных данных.

Информировать детский сад об изменении состояния здоровья ребенка, его проблем со здоровьем или о других серьезных обстоятельствах, которые могут повлиять на процесс обучения.

Сообщать без промедления с указанием причин отсутствия, если ребенок не может посещать детский сад. Если ребенок отсутствует в детском саду более дней подряд, детский сад может запросить подтверждение от врача ребенка.

Общение с сотрудниками учебного заведения

Общение между законным представителем и преподавательским составом происходит на собраниях (консультациях) в заранее оговоренное время в рабочее время сотрудника, исключительно в просторах и помещениях учебного заведения. Эти консультации могут быть организованы лично родителем при общении с воспитателем, по телефону: или по электронной почте:

График работы детского сада

Детский сад работает по будням: от до часов.

Во время летних каникул (июль и август) детский сад закрыт на несколько недель.

Детский сад также закрыт в праздничные дни и выходные.

Ребенок должен прийти в детский сад от до.....часов.

Ребенка можно забрать из детского сада от часов.

Ребенок уходит из детского сада с родителем/опекуном или доверенным лицом старше 10 лет.

В случае, если законные представители ребенка имеют решение суда об ограничении контакта с ребенком, необходимо об этом сообщить в детский сад в письменной форме (ксерокопия официального решения).

Оплата

Для пребывания ребенка в детском саду законный представитель вносит обязательный денежный взнос. Ежемесячный взнос составляет..... €. Оплата должна быть произведена за один месяц до на расчетный счет с пометкой для получателя:

Пребывание ребенка в детском саду не оплачивается в случае:

- а) если ребенок ходит в детский сад последний год перед обязательным школьным образованием,
- б) если законный представитель ребенка представляет руководителю детского сада подтверждение того, что он получает государственное пособие по материальной помощи в тяжелой финансовой ситуации,
- с) если ребенок, находится в детском саду по решению суда.

Питание

Оплата за питание должна быть произведена заранее, до на расчетный счет Взнос за питание составляет € за день, или € за половину дня.

Об отсутствии ребенка и об отмене питания законный представитель ребенка заявляет предпочтительно за один день заранее, не позднее до часов. посредством телефонного звонка по номеру: или заявлением в детском саду лично.

У детей есть завтрак, обед и полдник. Если ребенок ходит в детский сад только до обеда, у него есть завтрак и обед.

Дети могут быть на индивидуальном питании в детском саду. Индивидуальное питание лично организуется законными представителями ребенка, если есть к этому соответствующие показания детского врача для детей и подростков, или на основании решения врача, специализирующегося в соответствующей области. Необходимо подтверждение от врача, если ребенку необходимо индивидуальное питание.

Дневной режим

ВРЕМЯ От - до	ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ
	открытие детского сада, прием детей игры и занятия по выбору детей, групповые дискуссии, индивидуальные, групповые или фронтальные занятия, образовательная и развивающая деятельность физические упражнения на движение и расслабление
	разделение детей по отдельным группам, игры и занятия по выбору детей, оздоровительные физические упражнения
	личная гигиена, завтрак
	образовательные и развивающие мероприятия или прогулка на улице
	личная гигиена, обед

	подготовка к отдыху – литературные, музыкальные занятия и общение, отдых (дети спят во время обеда, для детей старшего возраста сон укорочен или отсутствует), физические двигательные и расслабляющие упражнения
	личная гигиена, полдник
	детские игры и игровые мероприятия – индивидуальные, групповые или фронтальные, постепенный уход детей домой окончание работы детского сада

Что необходимо принести ребенку в детский сад

Ребенок обязан иметь удобную сменную обувь.

Сменный комплект одежды (штаны, футболка, трусы, носки)

Уличная одежда для прогулки (непромокаемая куртка, штаны, резиновые сапоги, свитер, в зависимости от времени года и погоды)

Пижама

Постельное белье

Полотенце

Зубная щетка и зубная паста

Бумажные носовые платки

Расческа

Все вещи должны быть подписаны именем ребенка.

Объявления

В день детский сад будет закрыт из-за ... (можно выбрать из следующего)

- дезинсекция и дератизация
- перебои с электричеством, газом, отоплением, водоснабжением
- минимальное количество заявленных к посещению детей
- повышенная заболеваемость инфекционными или респираторными заболеваниями
- необходимость тщательной уборки помещений детского сада, проводится во время летних каникул

С до детский сад будет закрыт из-за (также можно добавить один из вышеупомянутых вариантов).

В день будет проходить родительское собрание на тему в группе Ваше участие обязательно.

В детском саду обнаружены вши, пожалуйста, проверьте голову Вашего ребенка.

Вы должны подписать письменное согласие, как законный представитель ребенка у воспитателя группы, если Ваш ребенок участвует в экскурсиях и других дополнительных мероприятиях.

6 Загальна інформація про дошкільну освіту в Словаччині

Дошкільна освіта в Словаччині не є обов'язковою. Зміна відбудеться з 01.01.2021 року для дітей, яким залишився один рік до початку обов'язкового шкільного навчання.

Дитячий садок приймає дітей у віці від 3 до 6 років на підставі заповненої заяви про прийом дитини в дитячий сад. Дитячий садок приймає дітей безперервно (за наявності вільних потужностей в дитсадку) або до наступного навчального року, який починається 01.09.20..... Також необхідно надати підтвердження стану здоров'я дитини від його лікаря, яке включає в себе довідки про вакцинацію.

Батьки мають право вибрати для своєї дитини будь-який дитячий сад, але останній може не прийняти її з причин недостачі місць.

Дітям іноземців, які мають дозвіл на проживання на території Словацької Республіки, а також дітям кандидатів та політичний притулок та словаків, що проживають за кордоном, освіта та харчування у дитячому садку, надається на тих же умовах, що і громадянам Словацької Республіки.

Дитячий садок проводить навчання і виховання відповідно до шкільної освітньої програми (назва словацькою мовою).

Батько повинен бути чітко ознайомлений зі шкільним кодексом, що й підтверджує своїм підписом.

Захист персональних даних

Персональні дані, контактні дані дітей та їх законних представників використовуються відповідно до тексту закону NR SR № 18/2018 Z. z. «Про захист персональних даних і про внесення змін і доповнень до деяких законів, а також про внутрішню документацію з безпеки відповідно до GDPR.» Телефонні контакти використовуються в разі хвороби дитини, необхідної консультації вихователя з батьком або в разі, якщо дитину не забрав батько вчасно до закінчення роботи дитячого садка. Вся інформація про дітей та їх законних представників повинна зберігатися поза досяжності сторонніх осіб і захищатися від неправомірного використання. На початку відвідування дитини законний представник надає дитсадку інформовану згоду на обробку персональних даних та надає садку згоду/незгоду з обробкою фото-і відеоматеріалів для цілей презентації дитячого садка. Ця згода є частиною особистої справи дитини.

Батько / законний представник дитини зобов'язаний:

Надати дитсадку персональні дані своєї дитини та її ідентифікаційну інформацію (наприклад, ім'я, дата народження, адреса постійного/тимчасового проживання, телефонний номер і т. д.) в тій мірі, в якій це зазначено в § 11 абз. (7) Закону «Про освіту» для потреб шкільного обліку та інформувати садок про зміни в персональних даних.

Повідомляти дитячий садок про зміну стану здоров'я своєї дитини, її проблеми зі здоров'ям або інші серйозні факти, які можуть вплинути на хід виховання та освіти.

Негайно повідомляти, якщо дитина не може брати участь у вихованні та освіті в дитячому садку, і вказувати причину її відсутності. Якщо дитина відсутня в дитячому садку більш ніж ... протягом декількох днів поспіль, дитячий садок може звернутися за довідкою до лікаря дитини.

Спілкування зі співробітниками

Спілкування між законними представниками та педагогічним колективом здійснюється на зустрічах (консультаціях) у заздалегідь обумовлений час у робочий час працівника виключно у приміщенні навчального закладу. Про ці консультації батько може домовитися особисто в контакті з учителем або по телефону: або по електронній пошті:

Робота дитячого садка

Дитячий садок має працює по буднях: від до год. Під час літніх канікул (липень і серпень) робота дитячого садка може бути перервана на кілька тижнів.

Операція також переривається під час свят і неробочих днів.

Дитину потрібно відвести в дитячий сад від до год.

Дитину можна забрати з дитячого садка не раніше, ніж від до год

Дитина може бути забрана батьком / законним представником або уповноваженою особою старше 10 років.

У випадку, якщо законні представники дитини мають через рішення суду, або тимчасовий судовий захід, обмежений контакт з дитиною, про це слід письмово (ксерокопія офіційного рішення) повідомити дитячий садок.

Плата

За перебування дитини в дитячому саду законний представник в обов'язковому порядку компенсує часткову оплату витрат дитячого садка. Розмір щомісячної оплати становить € в місяць. Оплата повинна бути проведена за місяць попереду до числа, номер банківського рахунку з приміткою до адресата:

Плата на перебування дитини в дитячому садку не оплачується за дитину:

- a) якій залишається один рік до обов'язкової шкільної освіти,
- b) якщо законний представник дитини подасть завідувачу дитячим садом документ про те, що він є одержувачем допомоги по матеріальній нужді та внесків на допомогу по матеріальній нужді,
- c) яка знаходиться в садку за рішенням суду.

Харчування

Оплата за харчування повинна бути проведена заздалегідь, до числа, номер банківського рахунку Розмір плати за харчування складає € в день або € за півдня.

Про відсутність дитини та її неучасть в харчуванні законний представник має негайно повідомити заздалегідь до год за номером телефону: або особисто.

Дітям надається перекус, обід і полуденок. Якщо дитина відвідує дитячий сад вранці, їй дають перекус о 10.00 і обід.

Діти можуть індивідуально приносити їжу в заклад шкільного харчування, якщо оцінка лікаря-терапевта для дітей і підлітків або оцінка лікаря-фахівця з відповідної спеціальності доводить, що харчування дитини вимагає спеціального харчування.

Режим дня

ЧАС Від - до	ЗАХОДИ
	відкриття дитячого садка, зустріч дітей ігри та заходи щодо вибору дітей, індуковані проектна діяльність, спільне обговорення, індивідуальна, групова або фронтальна діяльність і заходи, освітня діяльність вправи і релаксаційні вправи
	зустріч дітей на індивідуальних заняттях, ігри та заходи щодо вибору дітей, оздоровчі вправи,
	особиста гігієна, закуска
	освітні заходи або перебування на свіжому повітрі
	особиста гігієна, обід
	підготовка до відпочинку – літературні, музичні моменти й бесіди, відпочинок (діти сплять під час обіду, старші діти сплять скорочену добу, або не сплять), фізичні вправи і релаксаційні вправи
	особиста гігієна, полуденок
	ігри та діяльність дітей – до поступового від'їзду дітей додому індивідуальні, групові чи фронтальні заходи і заходи, прямо або побічно спрямовані припинення роботи дитячого садка

Потреби, які слід забезпечити дитині

Для переодягання законний представник зобов'язаний забезпечити дитину міцним взуттям.

Змінний одяг (спортивні костюми, футболки, нижня білизна, шкарпетки)

Одяг для відпочинку на природі (непромокаюча куртка, штани, гумові чоботи, светр, в залежності від сезону)

Піжама

Постільна білизна

Рушник

Зубна щітка і зубна паста

Паперові носові хустки

Гребінець

Всі речі повинні бути підписані ім'ям дитини.

Оголошення

..... р. робота дитячого садка буде перервана з причини ... (можна додати подальші варіанти)

- дезінсекція та дератизація
- припинення подачі електропостачання, газопостачання, опалення, водопостачання
- низьке число зареєстрованих дітей
- зростання захворюваності інфекційними або респіраторними захворюваннями
- необхідність ретельне прибирання приміщень дитячого садка під час літніх канікул

З до дитячий садок буде закрито з причини (також можна доповнити один з попередніх перерахованих варіантів).

..... р. буде проведено батьківська зустріч о год. в класі Ваша участь необхідна.

У дитячому садку зустрілися воші, будь ласка, перевірте голову дитини.

Якщо діти їздять на екскурсії та вилазки, необхідно підписати з педагогом інформовану згоду батька.